

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E FINANCAVE DHE EKONOMISË
Agjencia Kombëtare e Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve

SKELETKURRIKULI

Për Drejtimin Mësimor

DETARI

Niveli IV i KSHK
(1 vjeçar)

Kodi: J-IV-23

Miratoi:

MINISTRI

Tiranë, 2023

Përmbajtja:

- I. Qëllimet e arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve (KSHK).**
- II. Profili profesional i nxënësve në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.**
 1. Kërkesat e pranimit të nxënësve në arsimin profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.
 2. Kompetencat e përgjithshme të nxënësve në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.
 3. Kompetencat profesionale të nxënësve në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.
 4. Mundësitë e punësimit dhe të arsimimit të mëtejshëm në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.
- III. Plani mësimor për drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.**
- IV. Udhëzime për planin mësimor.**
- V. Udhëzime për procesin mësimor.**
- VI. Udhëzime për vlerësimin dhe provimet.**
- VII. Të dhëna për certifikatën që fitohet në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.**
- VIII. Programet e përgjithshme të lëndëve teorike profesionale.**
- IX. Përshkruesit e moduleve të praktikës profesionale të detyruar.**

I. Qëllimet e arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.

Qëllimi kryesor i arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK, është *“zhvillimi i personalitetit të nxënësve për të jetuar në përshtatje me botën që i rrethon dhe përgatitja e tyre për t’u punësuar në veprimtaritë profesionale që lidhen drejtpërdrejt me sektorin e detarisë”*. Për të realizuar këtë, shkolla profesionale u krijon nxënësve:

- mundësi të përshtatshme për të nxënë, pavarësisht nga gjinia, raca, besimi dhe aftësitë;
- mundësi për të gjithë, për të zhvilluar kompetencat profesionale, të bazuara në njohuritë, shprehitë, qëndrimet dhe vlerat, të mjaftueshme për të lehtësuar punësimin dhe përparimin drejt formimit profesional dhe arsimit të mëtejshëm;
- mbështetje për t’u njohur me parimet e zhvillimit të qëndrueshëm, me rregullat e sigurimit teknik e të ruajtjes së mjedisit në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe për t’i zbatuar ato me rreptësi;
- mbështetje për t’u njohur me teknologjitë e proceset teknologjike bashkëkohore e të perspektivës, që lidhen me kualifikimin profesional përkatës;
- mbështetje për të zhvilluar ndjenjën e disiplinës, kuriozitetin intelektual dhe profesional, aftësitë sipërmarrëse dhe menaxhuese, si dhe vlerat morale;
- mbështetje për t’u zhvilluar psikologjikisht dhe fizikisht, për të përballuar vështirësitë që do të ndeshin gjatë veprimtarive të ardhshme profesionale dhe akademike;
- mbështetje për të zhvilluar frymën e tolerancës dhe të mirëbesimit nëpërmjet përvojës së punës.

II. Profili profesional i nxënësve në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.

1. Kërkesat e pranimit të nxënësve në arsimin profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.

Në shkollat që ofrojnë arsimin profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK. kanë të drejtë të regjistrohen të gjithë të rinjtë që:

- kanë mbaruar arsimin profesional në një nga profilet e nivelit III të drejtimin mësimor “Detari”;
- janë të aftë fizikisht dhe mendërisht të përballojnë kërkesat e këtij niveli të arsimit profesional.
- në rastet kur kanë aftësi të kufizuara, shkolla krijon kushte dhe përshtat programin në përputhje me paaftësitë që shfaqin.

Në raste të veçanta kur kërkesat për të ndjekur këtë shkollim janë më të larta se kapacitetet reale të këtyre shkollave, atëherë, MFE përgatit udhëzime të veçanta me kritere të posaçme pranimi për këto shkolla.

2. Kompetencat e përgjithshme të nxënësve në përfundim arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.

Në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK, nxënësi do të zotërojë këto kompetenca të përgjithshme kryesore:

- Të komunikojë në mënyrë korrekte me shkrim e me gojë për të shprehur mendimet e ndjenjat e tij dhe për të argumentuar opinionet për çështje të ndryshme.
- Të përdorë burime dhe teknika të ndryshme të mbledhjes dhe të shfrytëzimit të informacioneve të nevojshme për zhvillimin e tij personal dhe profesional.

- Të nxisë potencialin e tij të brendshëm në kërkim të vazhdueshëm për zgjidhje të reja më efektive dhe më efçente.
- Të angazhohet fizikisht, mendërisht dhe emocionalisht në kryerjen e detyrave të ndryshme në kontekstin profesional, personal dhe shoqëror.
- Të respektojë rregullat dhe parimet e një bashkëjetese demokratike në kontekstin e integriteteve lokale, rajonale dhe ndërkombëtare.
- Të manifestojë guxim dhe aftësi sipërmarrëse e menaxhuese për të ardhmen e tij.
- Të tregojë vetëkontroll dhe përshtatshmëri gjatë ushtrimit të veprimtarive të tij.
- Të organizojë drejt procesin e të nxënësve të tij dhe të shfaqë gadishmërinë dhe vullnetin për të nxënë gjatë gjithë jetës.
- Të respektojë parimet e punës në grup dhe të bashkëpunojë aktivisht në arritjen e objektivave të pranuar.
- Të vlerësojë dhe vetvlerësojë nisur nga kritere të drejta si bazë për të përmirësuar dhe çuar më tej arritjet e tij.

3. Kompetencat profesionale të nxënësve në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.

Në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK, nxënësi do të jetë i aftë të zhvillojë më tej kompetencat profesionale të fituara në njërin nga profilet mësimore të nivelit III të këtij drejtimi, si dhe të ushtrojë kompetenca të tjera profesionale, si më poshtë:

- Të hartojë një plan-bisnesi që lidhet me veprimtaritë profesionale përkatëse.
- Të kryejë llogaritje të thjeshta ekonomike që lidhen me veprimtaritë profesionale përkatëse.
- Të kryejë menaxhimin e burimeve njerëzore, materiale dhe financiare gjatë veprimtarive profesionale në detari
- Të interpretojë, plotësojë dhe përgatisë dokumentacion që lidhen me veprimtaritë profesionale në detari.
- Të zbatojë bazën ligjore që i referohet veprimtarive profesionale në detari.
- Të zbatojë standardet teknike të sektorit të detarisë.
- Të zbatojë parimet e etikës gjatë ushtrimit të veprimtarive profesionale në detari.
- Të interpretojë standardet, kërkesat dhe zbatimin e legjislacionit vendas, konventave dhe marrëveshjeve ndërkombëtare në sektorin e detarisë.
- Të shpjegojë masat, veprimet, kontrollet, provat, matjet, etj. për t’u siguruar për gatishmërinë e mjetit lundrues, ekuipazhit dhe dokumentacionit për dalje në det;
- Të përshkruajë funksionet e institucioneve që kanë lidhje me sektorin detar;
- Të realizojë hetime të incidenteve detare dhe hartojë raporte.
- Të interpretojë policat e siguracioneve detare për sektorin e detarisë;
- Të interpretojë planin kombëtar të reagimit në raste ndotjesh detare;
- Të përshkruajë parimet kryesore dhe normat e kushteve të punësimit dhe jetesës në bord sipas legjislacionit vendas dhe të ILO-s;
- Të interpretojë elementët konstruktivë në funksion të ruajtjes së stabilitetit dhe lundrueshmërisë së mjetit, përfshirë në raste dëmtimi.
- Të interpretojë rregullat e shmangies së përplasjes, trafikut detar, sinjalistikës lundrimore.
- Të zbatojë teknikat e manovrimit, përfshirë në raste emergjence, kërkim-shpëtimi.
- Të zbatojë rregullat dhe standartet e komunikimit detar.
- Të interpretojë kërkesat bazë të strategjisë për peshkimin dhe aktivitete të tjera në det;
- Të zbatojë teknikat për kërkimin e tufave të peshkut në det.

- Të përdorë sekstantin dhe të korigjojë busllën magnetike.
- Të zbatojë normat e reagimit sipas kërkesave të standartit të IMO-s “Për përdorimin e mjeteve të mbijetesës dhe shpëtimit, përjashtuar mjetet e shpejta të shpëtimit” Nr. 1.23.
- Të realizojë punime mirëmbajtëse riparuese të thjeshta të pajisjeve dhe agregateve në mjetin e lundrimit.
- Të realizojë një plan të thjeshtë punimesh riparim-dokimi;
- Të hartojë dokumentet e krijimit dhe organizimit të një biznesi në detari si dhe të rekrutimit të personelit.
- Të kryejë procedurat e blerjes dhe shitjes së ndërmarrjes së zënies së peshkut, në kushtet e një tregu konkurrues, si dhe të dokumentojë këto blerje dhe shitje.
- Të kryejë kontabilizime të thjeshta të një biznesi detarie.
- Të kryejë promocionin e imazhit të detarisë gjatë aktivitetit të saj si dhe gjatë pjesëmarrjes në panaire.
- Të argumentojë rëndësinë e ruajtjes së vlefshmërisë së dokumentacionit për mjetin e lundrimit, çertifikatat teknike, çertifikatat e ekuipazhit, furnizimet, dorëzimet-shitjet, inventaret, akt-konstatime etj.;
- Të përdorë teknologjinë e informimit dhe komunikimit për qëllime të profesionit përkatës.
- Të përdorë dhe mirëmbajë veglat, pajisjet dhe materialet e punës.
- Të kryejë saktë veprimet kryesore për të dhënë ndihmën e shpejtë.
- Të zbatojë rregullat e sigurisë në punë dhe të mbrojtjes së mjedisit.
- Të komunikojë me etikë profesionale.
- Të përdorë mjete dixhitale në funksion të veprimtarisë profesionale.

4. Mundësitë e punësimit dhe të arsimimit të mëtjshëm në përfundim të arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK.

Përfundimi me sukses i arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK, e pajis nxënësin me Diplomën e Maturës Shtetërore Profesionale dhe me Çertifikatën e teknikut në Detari, si dhe suplementin përkatës. Mbas një përvoje pune në det me anijet dhe në sektorin përkatës, jo më pak se dymbëdhjetë (12) muaj, nxënësi fiton të drejtën për t’u pajisur nga Administrata Detare edhe me Çertifikatën e kualifikimit si zv. Kapiten në anije Peshkimi Rreg. II/4 dhe/ose Mekanik Shërbimi në anije peshkimi Rr. II/5 sipas Konventës Ndërkombëtare të STCW-’95ⁱ dhe/ose Marinar Kuverte Rreg. II/5 dhe/ose Motorist Rreg. III/5 sipas Konventës Ndërkombëtare të STCW’78ⁱⁱ e ndryshuar. Ky arsimim i jep mundësi nxënësit t’i drejtohet tregut të punës për t’u punësuar në një:

- mjet lundrimi për qëllime tregtare;
- mjet lundrimi mbi 24 m gjatësi për qëllime peshkimi;
- mjet lundrimi të shërbimit portual;
- mjet lundrimi bregdetar të agjencive të zbatimit të ligjit në det;
- mjet lundrimi për qëllime kënaqësie të lundrimit bregdetar;
- mjet lundrimi bregdetar për qëllime kërkimore-shkencore;
- shoqëri menaxhimi mjetesh lundruese për qëllime tregtare ose peshkim;

Me përfundimin e këtij niveli, nxënësi ka mundësi për vazhdimin e arsimimit në nivelin pas të mesëm ose në nivelin e studimeve universitare.

**III. Plani mësimor për arsimin profesional në drejtimin mësimor
“Detari”, niveli IV i KSHK.**

Plani mësimor për drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK (1 vjeçar)			
Nr	Kodi	Lëndët dhe modulet mësimore	Orët javore/ vjetore
			Klasa 13
A.		Lëndët e përgjithshme (Gjithsej)	15/16 (480/512)
1		Gjuhë shqipe	1
2		Letërsi	1
3		Gjuhë e huaj e parë	2
4		Gjuhë e huaj e dytë (me zgjedhje të lirë)	(1)
5		Matematikë	2
6		Fizikë	1
7		Biologji	2
8		Shkenca sociale	1
9		Histori	1
10		Gjeografi	1
11		TIK	1
12		Edukim fizik, sporte, shëndet	2
B.		Lëndët profesionale (Gjithsej)	9 (288)
1	L-17-157-22	Bazat e sipërmarrjes	2
2	L-05-198-12	Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm	1
3	L-30-465-23	Ligjshmëri dhe organizim në detari	2
4	L-30-466-23	Lundrim detar	3
5	L-24-467-23	Elektromekanika në anije	1
C.		Module të detyruar të praktikës profesionale (Gjithsej)	6 (192)
1	M-30-1410-23	Lundrim detar me anije	63
2	M-30-1941-23	Përdorimi i mjeteve të mbijetesës dhe shpëtimit (IMO 1.23)	33
3	M-30-1412-20	Shërbime mirëmbajtëse elektromekanike në anije	33
4	M-17-1942-23	Krijimi i ndërmarrjes për zënie të produkteve ujore	33
5	M-17-1943-23	Promocioni dhe shitblerja e produkteve ujore	30
		Gjithsej A+B+C	30/31 (960/ 992)

IV. Udhëzime për planin mësimor

Në klasën 13, viti shkollor ka gjithsej 36 javë (32 javë mësimore + 4 javë provime).

Një javë mësimore ka jo më shumë se 31 orë mësimore (teorike dhe praktike).

Një orë mësimore zgjat 45 minuta.

Kurrikuli i arsimit profesional në drejtimin “Detari”, niveli IV i KSHK, përbëhet nga 3 grupe elementesh kurrikulare:

- Lëndët e kulturës së përgjithshme, të përbashkëta për drejtimet e ndryshme të këtij niveli (programet e detajuara të tyre jepen në një dokument të veçantë të MASR).
- Lëndët e kulturës profesionale (programet e përgjithshme janë pjesë e këtij skeletkurrikuli).
- Modulet e praktikave profesionale të detyruara (përshkruesit e tyre janë pjesë e këtij skeletkurrikuli).

Rekomandohet që modulet e praktikës profesionale të realizohen në ndarje ditore 3 orëshe ose 6 orëshe.

V. Udhëzime për procesin mësimor.

Mësuesit e lëndëve teorike profesionale dhe instruktorët e moduleve të praktikave profesionale duhet të përzgjedhin dhe përdorin forma dhe metoda mësimdhënieje të tilla që të nxisin maksimalisht të nxënit aktiv të nxënësve dhe të çojnë në krijimin e ta, të kompetencave profesionale dhe menaxheriale, të plota dhe të qëndrueshme.

E rëndësishme është që *planifikimi i mësimdhënies* të bazohet në një proces analize fillestare, i cili të marrë parasysh faktorë të tillë të rëndësishëm si, niveli i hyrjes së nxënësve, përmbajtja e hollësishme e lëndëve profesionale dhe e moduleve të praktikave profesionale të parashikuara dhe shkalla e integritit të tyre, objektivat konkretë që do të arrihen, mundësitë reale që ka shkolla për realizimin e veprimtarive mësimore etj. Për këtë planifikim duhet një bashkëpunim i ngushtë i personelit mësimdhënës e drejtues të shkollës.

Elementi kyç për arritjen e suksesit në një proces të nxëni, është *motivimi i nxënësve*. Njohja e vazhdueshme e nxënësve me shkallën e përmbushjes së objektivave nga ana e tyre përbën një mekanizëm të fuqishëm motivimi, i cili duhet të shihet me përparësi nga mësuesit.

Një element tjetër që ndihmon suksesin është *integrimi i teorisë me praktikën* e profesionit. Parimi i “të nxënit duke bërë” duhet të gjejë vendin e duhur në procesin e të mësuarit në shkollat profesionale të drejtimit mësimor “Detari”, niveli IV i KSHK.

Mësuesit dhe instruktorët duhet të përdorin metoda të tilla të të mësuarit që zhvillojnë jo vetëm njohuritë teorike, shkathtësitë dhe shprehitë praktike të nxënësve, por edhe qëndrimet e tyre ndaj jetës, punës dhe shoqërisë në përgjithësi. *Puna në grup* dhe *Puna me projekte* janë dy nga format bazë të organizimit të mësimin (teorik ose praktik) për të zhvilluar *kompetencat kyçe*, të nevojshme për zgjidhjen e problemeve që kanë të bëjnë me veprimtarinë profesionale në veçanti dhe jetën e profesionistit të ardhshëm, në përgjithësi. Rekomandohet përdorimi i metodës së “*lojës me role*”, ku nxënësve tu jepen përgjegjësi në kryerjen e funksioneve menaxhuese dhe drejtuese.

Një parim tjetër që duhet respektuar nga mësuesit dhe instruktorët është fakti që *të nxënit nuk ndodh vetëm në mjediset e shkollës, por edhe jashtë tyre*. Dhënia e detyrave dhe puna kërkimore e pavarur e nxënësve ka një ndikim të dukshëm në formimin e tyre si profesionistë të ardhshëm të drejtimit profesional “Detari”.

Në rastin e nxënësve me aftësi të kufizuara, mësuesit duhet të përshtasin programet e lëndëve dhe përshkruesit e moduleve në përputhje me mundësitë e tyre, si dhe të krijojnë kushte për zbatimin e tyre.

VI. Udhëzime për vlerësimin dhe provimet përfundimtare.

Vlerësimi vjetor i nxënësve në lëndët teorike profesionale dhe modulet e praktikave profesionale bëhet nga vetë mësuesit dhe instruktorët përkatës, me metoda dhe instrumente vlerësimi të përgatitura ose përzgjedhura nga vetë ata. Vlerësimi i nxënësve të bëhet me nota (4-10) si për lëndët teorike, ashtu edhe për modulet praktike, si gjatë vitit, ashtu edhe në provimet përfundimtare.

Në përfundim të klasës së 13-të, nxënësi i arsimuar në drejtimin mësimor “Detari”, niveli IV i KSHK, i nënshtrohet provimeve të Maturës Shtetërore Profesionale (sipas udhëzimeve të MAS dhe MFE) si dhe Provimit të Praktikës Profesionale të Integruar (sipas udhëzimeve të MFE).

VII. Të dhëna për çertifikatën që fitohet në përfundim të arsimit profesional në drejtimin mësimor “Detari”, niveli IV i KSHK.

Me përfundimin e suksesshëm të arsimit profesional në drejtimin mësimor “Detari”, niveli IV i KSHK, shkolla profesionale e pajis nxënësin me Diplomën e Maturës Shtetërore Profesionale, me Certifikatën profesionale të nivelit IV të KSHK, si dhe me suplementin përkatës, të cilat njihen në territorin e Republikës së Shqipërisë. Sipas modeleve të miratuara nga MFE, këto dëshmi përmbajnë:

- a) Të dhënat për nxënësin, shkollën, vitin e përfundimit, kualifikimin e fituar etj.;
- b) Të dhëna për rezultatet e arritura nga nxënësi:
 - rezultatet në lëndët e përgjithshme, lëndët profesionale dhe modulet profesionale të klasës 13;
 - rezultatet e provimeve të Maturës Shtetërore Profesionale dhe të Praktikës Profesionale të Integruar.

VIII. Programet e përgjithshme të lëndëve teorike profesionale.

1. Lënda “Bazat e sipërmarrjes” (L-17-157-22), kl. 13 – 64 orë

- Synimet e lëndës “Bazat e sipërmarrjes”, kl. 13.

Në përfundim të trajtimit të lëndës “Bazat e sipërmarrjes”, kl.13, nxënësit duhet:

- të analizojnë veçoritë e etikës dhe komunikimit në kontekstin e veprimtarisë së bizneseve
 - të bëjnë vlerësimin e mundësive dhe rreziqeve në kontekstin e konceptimit të idesë së biznesit
 - të përshkruajnë rëndësinë dhe strukturën e një plani biznesi
 - të zbatojnë procedurat e regjistrimit dhe përshkruajnë fazat e zhvillimit të biznesit
 - të konceptojnë strukturën organizative dhe përshkrimet e punës së personelit të një biznesi
 - të përshkruajnë veçoritë e planifikimit, rekrutimit, seleksionimit dhe zhvillimit të burimeve njerëzore të një biznesi
 - të analizojnë aspektet e buxhetimit të një biznesi
 - të kryejnë llogaritje ekonomike në kuadrin e kontabilitetit financiar të një biznesi
 - të llogarisin kostot dhe çmimet e produkteve e shërbimeve të një biznesi
 - të analizojnë aspektet e marketingut dhe teknikat e shitjeve në një biznes
 - të analizojnë rolin dhe teknikat e e-sipërmarrjes në veprimtarinë e bizneseve.
 - të përshkruajnë dhe simulojnë veprimet individuale me bankat, në lidhje me llogaritë, transfertat, kreditë dhe investimet.
 - të analizojnë llojet e siguracioneve personale dhe veprimet që kryhen me to.
- Përmbajtjet e përgjithshme të lëndës “Bazat e sipërmarrjes”, kl.13 - 64 orë

Tema 1	Etika dhe komunikimi në biznes	4 orë
Tema 2	Konceptimi i idesë së biznesit, vlerësimi i mundësive dhe rreziqeve	6 orë
Tema 3	Hartimi i planit të biznesit	6 orë
Tema 4	Procedurat e regjistrimit të biznesit	6 orë
Tema 5	Struktura organizative dhe personeli i biznesit	5 orë
Tema 6	Planifikimi, rekrutimi, seleksionimi dhe zhvillimi i burimeve njerëzore	6 orë
Tema 7	Kostimi dhe çmimi i produkteve dhe shërbimeve	4 orë
Tema 8	Kontabiliteti financiar në kuadrin e biznesit	6 orë
Tema 9	Buxhetimi në biznes	4 orë
Tema 10	Marketingu dhe shitjet në biznes	9 orë
Tema 11	E – sipërmarrja	2 orë
Tema 12	Veprimet individuale me bankat	3 orë
Tema 13	Siguracionet personale	3 orë

2. Lënda “Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm” (L-05-198-12). Kl.13 – 32 orë

• Synimet e lëndës “Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm”, kl. 13.

Në përfundim të trajtimit të lëndës “Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm”, kl.13, nxënësit duhet:

- Të shpjegojnë kuptimin për “mjedisin” dhe “mbrojtjen e mjedisit”.
- Të shpjegojnë kuptimin për “zhvillimin e qëndrueshëm”
- Të tregojnë se si ndikon veprimtaria e njeriut në mjedisin rrethues.
- Të përshkruajnë burimet kryesore të mjedisit jetësor.
- Të analizojnë marrëdhëniet midis zhvillimeve demografike dhe mjedisit jetësor.
- Të tregojë dhe japin shembuj të ndikimit të mbetjeve në mjedisin jetësor
- Të përshkruajnë mekanizmat e monitorimit të burimeve mjedisore.
- Të përshkruajnë kuadrin ligjor dhe institucional ndërkombëtar, kombëtar dhe vendor në lidhje me mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm
- Të përshkruajnë sistemet e menaxhimit të mjedisit.
- Të hulumtojnë dhe analizojnë problemet mjedisore në mjedisin vendor.
- Të planifikojnë dhe realizojnë veprimtari praktike për mbrojtjen e mjedisit vendor.

• Përmbajtjet e përgjithshme të lëndës “Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm”, kl.13 - 32 orë

Tema 1	Njohuri të përgjithshme për mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm	2 orë
Tema 2	Burimet kryesore të mjedisit dhe degradimi mjedisor	3 orë
Tema 3	Ndikimi i veprimtarisë së njeriut në mjedis	3 orë
Tema 4	Zhvillimet demografike dhe mjedisi	3 orë
Tema 5	Shoqëria e konsumit dhe mbetjet	4 orë
Tema 6	Monitorimi i burimeve mjedisore	3 orë
Tema 7	Kuadri ligjor dhe institucional për mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm	2 orë
Tema 8	Sistemet e menaxhimit të mjedisit	3 orë
Tema 9	Veprimtari praktike për analizën e problemeve dhe planifikimin e nismave mjedisore në nivel lokal	3 orë
Tema 10	Veprimtari praktike për mbrojtjen e mjedisit lokal	6 orë

3. Lënda “Ligjshmëri dhe organizim në detari” (L-30-465-23). Kl. 13 – 32 orë

• Synimet e lëndës “Ligjshmëri dhe organizim në detari”, kl. 13.

Në përfundim të trajtimit të lëndës “Ligjshmëri dhe organizim në detari”, kl.13, nxënësit duhet:

- Të përshkruajë hapësirën detare, ndarjen territoriale dhe instrumentat e monitorimit të saj;
- Të përshkruajë funksionet e QNOD;
- Të përshkruajë funksionet e Zyrës së Regjistrimit të Mjeteve Lundruese dhe Detarëve dhe dokumentacionin që lëshon;
- Të përshkruajnë funksionet e Shoqërisë së Klasifikimit të mjeteve lundruese dhe dokumentacioni që lëshon;

- Të interpretojë parimet bazë të kodit të punës, legjislacionin bazë të fushës së detarisë; Të përshkruajnë fushën e zbatimit dhe objektivat e konventave kryesore që kanë lidhje me sigurinë detare dhe mbrojtjen e mjedisit detar të OKB-së, IMO-s, ILO-s, FAO-s, WHO-s, si dhe të Direktivave kryesore të BE-së.
- Të përshkruajnë fushën e zbatimit dhe objektivat e marëveshjeve ndërkufitare dhe rajonale të R. Sh. me shtetet fqinje dhe të rajonit që kanë lidhje me shfrytëzimin e hapësirës detare;
- Të shpjegojë strategjinë sektoriale të peshkimit;
- Të interpretojë kushtet e zonave dhe periudhat e lejuara për gjueti;
- Të përshkruajë funksionet e Inspektoriatit të peshkimit;
- Të përkufizojnë qëllimin dhe objektivat e kodit të menaxhimit të përgjegjshëm për peshkimin të FAO-s.
- Të përshkruajnë udhëzimet teknike të peshkimit të përgjegjshëm të FAO-s.
- Të përshkruajnë parimet kryesore të hetimit të aksidenteve dhe incidenteve detare, procedurat e reagimit dhe evidencat e nevojshme për hetim sipas Kodit të IMO-s.
- Të përshkruajnë parimet kryesore, llojet dhe kushte nga policat e siguracioneve detare në përgjithësi për mjete të ndryshme lundrimi.
- Të përshkruajnë qëllimin, objektivat, procedurat dhe aktorët që përfshihen në raste të ndotjeve masive në det në R. Sh. sipas Planit Kombëtar të Reagimit.
- Të tregojnë prioritetet, vizionin dhe objektivat e planit kombëtar të transportit për sektorin detar dhe strategjinë e peshkimit.
- Të përshkruajë llojet e licencave për aktivitetin ekonomik në sektorin detar;
- Të shpjegojë llojet e dokumentacioneve;
- Të përshkruajë format dhe mënyrat e përpilimit e arkivimit të dokumentacioneve;
- Të realizojë mënyrat e llogaritjeve të materialeve dhe të grafikut të kohës së punës;
- Të përshkruajë mënyrën e regjistrimit të të dhënave për faturat dhe përgatitjes së një oferte;
- Të argumentojë rëndësinë e raportimeve;
- Të analizojë metodat e monitorimit të çmimeve të tregut të materialeve bazuar në standardet e peshkimit;
- Të analizojë elementët e llogaritjes së kostos së materialeve dhe çmimit të një produkti;
- Të interpretojë llojet e faturave dhe mënyrën e plotësimit të tyre;
- Të interpretojë mënyrat e përgatitjes së një oferte për produktet që do të ofrojnë;
- Të shpjegojë mënyrat e blerjes së materialeve dhe pajisjeve të ndryshme;
- Të llogarisë elementet përfundimtare për produktet e ofruara;
- Të interpretojë teknikat e marketingut.
- Të tregojnë llojet e organizimeve të subjekteve detare dhe dispozitat ligjore për funksionimin e tyre.
- Të tregojnë procedurat e hapjes së në biznesi të ri.
- Të tregojnë format e garantimit të cilësisë, standardeve dhe funksionimit të kodit të etikës në sektorin detar dhe të produkteve ujore.
- Të përshkruajnë politikat fiskale të aplikueshme në sektorin detar dhe të produkteve ujore.
- Të përshkruajnë të drejtat që ka konsumatori gjatë blerjes së produkteve ujore, pasqyruar kjo në legjislacionin kombëtar dhe ndërkombëtar.
- Të përshkruajë format e ndryshme të mbikqyrjes së tregut të produkteve ujore.
- Të përshkruajnë procedurat dhe kërkesat e përgjithshme që duhet të plotësojë ndërmarrja për të eksportuar dhe/ose importuar produktet ujore.

• **Përmbajtjet e përgjithshme të lëndës “Ligjshmëri dhe organizim në detari”, kl.13 - 64 orë**

Tema 1	Organizimi, kontrolli e ligjshmëria e hapësirës detare. Funkcionet e QNOD	4 orë
Tema 2	Zyra e Regjistrimit të mjeteve lundruese dhe detarëve	2 orë
Tema 3	Shoqëria e Klasifikimit të mjeteve lundruese	2 orë
Tema 4	IMO, ILO, FAO, OKB, BE, Marëveshje Rajonale & Ndërkufitare	7 orë
Tema 5	Kodi menaxhimit të përgjegjshëm në peshkim FAO. Udhëzimet teknike.	2 orë
Tema 6	Strategjia e peshkimi. Kushtet dhe zonat e lejuara. Inspektorati i peshkimit.	3 orë
Tema 7	Kodi i Hetimit të Aksidenteve & Incidenteve Detare të IMO-s	4 orë
Tema 8	Siguracioni Detar	5 orë
Tema 9	Plani Kombëtar i reagimit ndaj ndotjeve masive detare	3 orë
Tema 10	Legjislacioni në sektorin detar (transporti, peshkimi, argëtimi, etj.)	4 orë
Tema 11	Subjektet ofruese të shërbimeve në sektorin detar (transport, peshkim, argëtim, shërbime portuale, etj.).	3 orë
Tema 12	Tregu i produkteve ujore	3 orë
Tema 13	Tregu i faktorëve të prodhimit në sektorin detar	3 orë
Tema 14	Hapja e një biznesi në sektorin detar	4 orë
Tema 15	Siguria ushqimore	2 orë
Tema 16	Politikat fiskale në sektorin detar	3 orë
Tema 17	Ndikimi i zhvillimit nga zënia në industrinë ushqimore	2 orë
Tema 18	Marketingu në sektorin detar/të produkteve ujore	2 orë
Tema 19	Mbrojtja e konsumatorit dhe legjislacioni përkatës	2 orë
Tema 20	Mbikqyrja e tregut të produkteve ujore	2 orë
Tema 21	Bazat e eksportit dhe importit për produktet ujore	2 orë

4. Lënda “Lundrim detar” (L-30-466-23). Kl. 13 – 96 orë

• **Synimet e lëndës “Lundrim detar”, kl. 13.**

Në përfundim të trajtimit të lëndës “Lundrim detar”, kl.13, nxënësit duhet:

- Të shpjegojë masat, veprimet, kontrollet, provat, matjet, etj. për t’u siguruar për gatishmërinë e mjetit lundrues, ekuipazhit dhe dokumentacionit për dalje në det;
- Të interpretojë hartat, projeksionet dhe shtrimin grafik të lundrimit;
- Të shpjegojë rëndësinë dhe mënyrat e regjistrimit të të dhënave lundrimore dhe të ecurisë së gjuetisë në ditarin e lundrimit/makinerisë;
- Të shpjegojë veglat e navigatorit dhe përdorimin e tyre për punën me hartën;
- Të shpjegojë rëndësinë e kontrollit të funksionimit të AIS dhe Blue box;
- Të përshruajnë organizimin e punës, shërbimit dhe pushimit në anije.
- Të përshruajnë parimet dhe kushtet e sigurisë, jetesës dhe higjienës në anije sipas standarteve të IMO-s, FAO-s dhe ILO-s.
- Të interpretojnë sinjalet dhe simbolet e Kodit Ndërkombëtar të Sinjaleve të IMO-s.
- Të interpretojnë rregullat e parandalimit të përplasjeve në det.
- Të interpretojnë rregullat në lidhje me organizimin e trafikut detar të IALA-s.
- Të përshkruajnë parimet, materialet dhe teknikat e ndërtimit të anijeve.
- Të përshkruajnë faktorët ndikues dhe masat për ruajtjen e stabilitetit të anijes në raste dëmtimesh.
- Të përshkruajnë teknikat për manovrimin dhe përdorimin e anijes në të gjithë kushtet

përfshirë dhe në raste emergjence.

- Të përshkruajnë instrumentat, teknikat dhe shenjat rrethore të vlefshme për kërkimin e tufave të peshkut në det.
- Të përshkruajnë metodat, mjetet dhe kushtet për korigjimin e busullës magnetike të anijes.
- Të përshkruajnë ndërtimin, funksionin, përdorimi dhe mirëmbajtja e sekstantit;
- Të përshkruajnë parimet e punës dhe tiparet e shërbimeve të Sistemit Global të Komunikimit për Rreziqet dhe Sigurinë në Det (IMO Model 1.26).
- Të përshkruajnë veprimet reaguese ndaj një mesazhi emergjence të natyrës kërkim-shpëtimi.
- Të përshkruajnë legjislacionin, rregullat, shërbimet dhe institucionet përkatëse për komunikimin në det.
- Të përshkruajnë veprimet dhe masat për komandimin e një mjeti mbijetese pas braktisjes së anijes (IMO Model 1.23).
- Të përshkruajnë hapat për ndezjen dhe përdorimin e motorrit shtytës të mjetit të mbijetesës.
- Të përshkruajnë masat për menaxhimin e të mbijetuarve pas braktisjes së anijes.
- Të përshkruajnë veprimet për sinjalizimin e vendodhjes së mjetit të mbijetesës.
- Të përshkruajnë masat dhe mjetet për dhënien e ndihmës së parë të mbijetuarve.

• **Përmbajtjet e përgjithshme të lëndës “Lundrim detar”, kl.13 - 96 orë**

Tema 1	Gatishmëria e mjetit lundruar për dalje në det	6 orë
Tema 2	Shtrimi grafik, përcaktimi i vendodhjes, hedhja e të dhënave lundimore	4 orë
Tema 3	Hartat elektronike	3 orë
Tema 4	Organizim i punës, shërbimit dhe pushimit në bord IMO, FAO & ILO	3 orë
Tema 5	Kodi i sigurisë së peshkatarëve dhe anijeve të peshkimit IMO, FAO	2 orë
Tema 6	Kodi Ndërkombëtar i sinjaleve të IMO-s	4 orë
Tema 7	Rregullat e Parandalimit të Përplasjeve në Det (REPAD)	6 orë
Tema 8	Shoqata Ndërkombëtare e Ndihmuesve Detar për Lundrimin dhe Autoritetet e Fenerëve Detar (IALA)	4 orë
Tema 9	Ndërtimi, stabiliteti dhe kontrolli i tij në raste dëmtimesh	12 orë
Tema 10	Manovrim anije	6 orë
Tema 11	Metodat e kërkimit të peshkut në det. Hedhja/marrja e veglës së gjuetisë. Sistemimi paraprak sipas kërkesave të tregut.	2 orë
Tema 12	Korigjimi i busullës magnetike, busulla xhiroskopike, sekstanti	4 orë
Tema 13	Komunikimi detar, legjislacioni dhe institucionet (IMO Model 1.26)	10 orë
Tema 14	Kërkim shpëtimi në det	4 orë
Tema 15	Baticë-zbaticat dhe efekti i tyre në lundrim	2 orë
Tema 16	Rimorkimi, rënia në cekëtinë, qëndrimi në spirancë, raportimi	4 orë
Tema 17	Aftësim në përdorimin e Mjetit të Mbijetesës & Mjetit të Shpëtimit përjashtuar Mjetet e Shpejta të Shpëtimit (IMO Model 1.23) Kontrolli i mjetit të mbijetesës pas braktisjes së anijes	4 orë
Tema 18	Aftësim në përdorimin e Mjetit të Mbijetesës & Mjetit të Shpëtimit përjashtuar Mjetet e Shpejta të Shpëtimit (IMO Model 1.23) Operim i motorrit të mjetit të mbijetesës	4 orë
Tema 19	Aftësim në përdorimin e Mjetit të Mbijetesës & Mjetit të Shpëtimit përjashtuar Mjetet e Shpejta të Shpëtimit (IMO Model 1.23) Menaxhimi i të mbijetuarve dhe mjetit pas braktisjes së anijes	4 orë
Tema 20	Aftësim në përdorimin e Mjetit të Mbijetesës & Mjetit të Shpëtimit përjashtuar Mjetet e Shpejta të Shpëtimit (IMO Model 1.23)	4 orë

	Përdorimi i paisjeve lokalizuese, komunikuese dhe sinjalizuese	
Tema 21	Aftësim në përdorimin e Mjetit të Mbijetesës & Mjetit të Shpëtimit përjashtuar Mjetet e Shpejta të Shpëtimit (IMO Model 1.23) Dhënia e ndihmës së parë të mbijetuuarve	4 orë

5. Lënda “Elektromekanika në anije” (L-30-467-23). Kl. 13 – 32 orë

- **Synimet e lëndës “Elektromekanika në anije”, kl. 13.**

Në përfundim të trajtimit të lëndës “Elektromekanika në anije”, kl.13, nxënësit duhet:

- Të përshkruajnë elementët konstruktiv përbërës dhe sistemet kryesore;
- Të përkufizojnë parimet bazë të inxhinjerisë në operimin e sistemeve të anijes;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse që i kryhen motorrëve detar. Rëndësia e tyre;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse që i kryhen makinerisë ndihmëse përfshirë pompa, tubacione, kaldaja, sisteme drejtimi, etj. Rëndësia e tyre;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse që i kryhen impianteve të energjisë në anije. Rëndësia e tyre;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse që i kryhen sistemeve të ftohjes në anije. Rëndësia e tyre;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse që i kryhen sistemeve hidraulike, paisjeve të gjuetisë dhe agregateve të kuvertës. Rëndësia e tyre;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse që kryhen në ruajtjen e kushteve të higjenës dhe jetesës në bord sipas kërkesave të ILO-s. Rëndësia e tyre;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse dhe testet që i kryhen paisjeve elektrike në anije. Rëndësia e tyre;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse dhe testet që i kryhen paisjeve të kontrollit dhe komandimit. Rëndësia e tyre;
- Të interpretojnë punimet mirëmbajtëse që kryhen në proceset e riparim-dokimit, përfshirë materialet për përdorim specifik në dok. Rëndësia e tyre dhe e planifikimit në kohë;
- Të tregojnë punimet mirëmbajtëse që i kryhen motorrëve jashtë-bordit. Rëndësia e tyre;
- Të përshkruajnë veprimet, masat dhe evidencat gjatë kryerjes së shërbimit në lokalin e makinerisë në lundrim, qëndrim në port apo spirancë;

- **Përmbajtjet e përgjithshme të lëndës “Elektromekanika në anije”, kl.13 - 32 orë**

Tema 1	Elementët konstruktiv të mjetit lundrues. Sistemet kryesore.	3 orë
Tema 2	Parimet teorike bazë të inxhinjerisë në operimin e sistemeve të anijes	4 orë
Tema 3	Mirëmbajtja e motorrëve detar	3 orë
Tema 4	Mirëmbajtja e makinerisë ndihmëse (pompa, tubacione, kaldaja, sisteme drejtimi, etj.)	4 orë
Tema 5	Mirëmbajtja e impianteve të energjisë	3 orë
Tema 6	Mirëmbajtja e sistemeve të ftohjes	2 orë
Tema 7	Mirëmbajtja e sistemeve hidraulike, paisje gjuetie e agregate kuverte	3 orë
Tema 8	Mirëmbajtja dhe testimi i paisjeve elektrike	2 orë
Tema 9	Mirëmbajtja dhe testimi i paisjeve të kontrollit	2 orë
Tema 10	Mirëmbajtja e motorrëve jashtë-bordit	2 orë
Tema 11	Riparim dokimi, detyrat, mjetet, pajisjet, kushtet e punës, plani i punës;	2 orë
Tema 12	Kryerja e shërbimit në lundrim në lokalin e makinerisë	2 orë

IX. Përshkruesit e moduleve të praktikës profesionale të detyruar

1. Moduli “Lundrim detar me anije”

Drejtimi: Detari

Niveli: IV I KSHK

Klasa: 13

PËRSHKRUESI I MODULIT		
Titulli dhe Kodi	LUNDRIM DETAR ME ANIJE	M-30-1410-23
Qëllimi i modulit	Një modul praktik që aftëson nxënësit për të kryer veprimtari praktike në lundrim në pozita të planifikimit, organizimit, përfshirjes së drejtpërdrejt në manovra, raportimit, vlerësimit e të tjera veprimtari në funksion të një lundrimi të sigurtë.	
Kohëzgjatja e modulit	63 orë mësimore	
Niveli i parapëlqyer për pranim	Nxënësit duhet të kenë përfunduar kl.12 në një nga profilet e niv.III të KSHK, të drejtimit mësimor “Detari”.	
Rezultatet e të nxënit (RN) dhe procedurat e vlerësimit	RM 1 Nxënësi kryen manovra të ç’akostimit nga bankina të anijes Kriteret e vlerësimit: Nxënësi duhet të jetë i aftë: <ul style="list-style-type: none">- të sigurohet për përfundimin e përgatitjes për lundrim në të gjithë aspektet;- të sigurohet që ekuipazhi është në anije dhe në pozicione manovre si në kuvertë ashtu edhe në lokalin e makinerisë;- të sigurohet që masat për sigurinë, shëndetin dhe mbrojtjes së mjedisit janë marrë;- të sigurohet që në bankinë ka njerëz profesionistë të njohur për heqjen e cimave nga kalunët e kalatës;- të interpretojë rrethanat meteorologjike, kryesisht drejtimi dhe forca e erës nga vrojtimi;- të intereptojë mënyrën e ç’akostimit në raport me efektet e erës, pozicionit të anijes së akostuar, mjeteve të tjera lundruese apo objekteve përreth nga vlerësimet;- të informojë ekuipazhin në kuvertë për mënyrën e ç’akostimit;- të japë komandën për ekuipazhin e kuvertës për vendosje gomash në pozicione të mundshme për takim me anije/objekte përreth;- të komunikojë me lokalin e makinerisë me zë dhe provë telegrafe për gatishmërinë për fillimin e manovrave;- të japë komandën ekuipazhit të kuvertës/personave në kalatë për heqje të cimave sipas planit të ç’akostimit;- të japë komandën lokalit të makinerisë me telegrafë për lëvizjen e motorrit për ç’akostim;- të ndjekë manovrën në të gjithë aspektet e saj, në zbatim	

komande në kuvertë, në makineri, kontakte me mjete/objekte përreth, lëvizje të mjetit lundrues dhe efekteve të erës/detit mbi të;

- të kontrollojë për sigurimin e cimave dhe agregateve të përdour të kuvertës;
- t'i raportojë Sallës së Kontrollit të Trafikut Detar për shkëputjen nga bankina dhe praninë në basenin portual për dalje nga porti sipas rregullave të GMDSS;
- t'i raportojë Sallës së Kontrollit të Trafikut Detar për daljen nga porti sipas rregullave të GMDSS;
- të japë komandën për fillimin e lundrimit të lirë për ekuipazhin;
- të informojë ekuipazhin për orarin e shërbim/pushimit dhe orën e pritshme të mbërritjes në zonën e gjuetisë;
- të raportojë tek Kapitenit për konstatimet dhe kryerjen e detyrave;
- të komunikojë me profesionalizëm dhe me etikë profesionale;
- të zbatojë rregullat sigurimit teknik, mbrojtjes së mjedisit dhe mbrojtjes nga zjarri.
- të mirëmbajë pastër vendin e punës gjatë kryerjes së manovrave të ç'akostimit nga bankina të anijes.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 2 Nxënësi kryen korigjimin e busullës magnetike me objekte bregdetare me mbulim.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të përzgjedhë objektet me mbulim të rekomanduar duke bërë krahasime me përshkrimin në hartë;
- të interpretojë situatat meteorologjike të përshtatshme për korigjim busulle nga vlerësimet;
- të interpretojë rrethanat e trafikut detar në zonën e poligonit ku do të bëhet korigjimi i busullës nga vlerësimet;
- të shënojë me kujdes dhe qartë informacionin e marrë nga paisjet radio-navigacionale lidhur me kursin dhe pozicionin e anijes;
- të komunikojë sipas rregullave të GMDSS me sallën e kontrollit të trafikut detar për manovra për qëllime të korigjimit të busullës magnetike;
- të vendosë dhe fiksojë me kujdes pelengatorin mbi busull;
- të lexojë me kujdes pelengjet nga busulla dhe drejtimi i pelengatorit;
- të përcaktojë pelengun magnetik nga diferenca e pelengut të vërtetë me deklinacionin e dhënë nga harta;
- të planifikojë me kujdes fillimin e manovrës sipas tetë drejtimeve kryesore të horizontit;
- të mbajë timonin saktë, preferueshëm me autopilot në katër drejtimet kryesore fillimisht dhe më pas në katër drejtimet e

- ndërmjetme të horizontit;
- të japë komandën për fillimin e lëvizjes sipas drejtimit të parë dhe marja e pelengut të objekteve me mbulim;
- të përcaktojë shmangien nga krahasimi i pelengut të lexuar në busull në çastin e kalimit në nëpërvijë me atë magnetik të llogaritur;
- të përcaktojë shmangien si lindore kur pelengu i busullës del më i vogël se ai magnetik;
- të përcaktojë shmangien si perëndimore kur pelengu i busullës del më i madh se ai magnetik;
- të marrë me kujdes dhe qartë shënimet për çdo matje;
- të plotësojë qartë dhe pa-gabime tabelën e shmangies, japë për firmë Kapitenit dhe vendosë vulën e anijes;
- të afishojë dukshëm tabelën e shmangies së busullës magnetike në afërsi të timonit dhe busullës në urën e komandës;
- të pastrojë vendin dhe mjetet e punës, duke respektuar rregullat higjieno-sanitare;
- të zbatojë rregullat e sigurisë në punë dhe mbrojtjes së mjedisit gjatë kryejes së korigjimit të busullës magnetike me objekte bregdetare me mbulim.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 3 Nxënësi mat kënde horizontale dhe vertikale të objekteve bregdetare me sekstant për gjetjen e pozicionit të vendodhjes.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

Për matjen e këndeve horizontale

- të përzgjedhë objektet bregdetare për matje të këndeve duke i krahasuar me të dhënat e hartës;
- të përgatisë me kujdes sekstantit (nxjerja nga kutia e ruajtjes, pastrimi me kujdes i pasqyrave, lenteve dhe xhamave, lenteve të gypit optik, harkut të shkallëzuar, mikrometrit, alidadës, etj.);
- të lexojë për referim në matjet aktuale të tabelës me shmangiet e nxjerra nga kalibrimi i paisjes;
- të pozicionojë me kujdes sekstantit në një vend të përshtatshëm të palëvizshëm dhe horizontal;
- të drejtojë gypin optik nga objekti bregdetar në të majtë;
- të lëvizës ngadalë alidadën me anë të mikrometrit për të “puthitur” objektin në të djathtë që shihet nga pasqyra me atë në të majtë që shihet nga pamja e drejtpërdrejtë;
- të lexojë saktë këndin në fushën e harkut të shkallëzuar;
- të shënojë saktë dhe qartë këndin dhe orën e matjes;
- të hedhë saktë këndin në hartë të marrë mbi majat e objekteve bregdetare;
- të përcaktojë vendodhjen e anijes në kulmin e këndit;
- të përcaktojë largësinë e zhvendosjes së pozicionit të matur nga ai i llogaritur;

Për matjen e këndeve vertikale

- të përzgjedhë objektet bregdetare për matje të këndeve duke i krahasuar me të dhënat e hartës;
- të përgatisë me kujdes sekstantit (nxjerja nga kutia e ruajtjes, pastrimi me kujdes i pasqyrave, lenteve dhe xhamave, lenteve të gypit optik, harkut të shkallëzuar, mikrometrit, alidadës, etj.);
- të lexojë për referim në matjet aktuale të tabelës me shmangiet e nxjerra nga kalibrimi i paisjes;
- të pozicionojë me kujdes sekstantit në një vend të përshtatshëm të palëvizshëm dhe vertikal;
- të drejtojë gypin optik nga baza e objektit bregdetar të parë;
- të lëvizës ngadalë alidadën me anë të mikrometrit për të “puthitur” majën e objektit që shihet nga pasqyra me bazën e tij që shihet nga pamja e drejtpërdrejtë;
- të lexojë saktë këndin në fushën e harkut të shkallëzuar;
- të shënojë saktë dhe qartë këndin dhe orën e matjes së parë;
- të kryejë në të njëjtën mënyrë matjen e këndit vertikal të dytë;
- të shënojë saktë dhe qartë këndin dhe orën e matjes së dytë;
- të përcaktojë saktë largësitë nga bazat e objekteve me dhënat e lartësisë së tyre nga leximi i hartës dhe këndet e matura;
- të hedhë saktë me kompas rrathët me diametër gjatësitë e gjetura nga bazat e objekteve bregdetare;
- të përcaktojë vendodhjen e anijes në pikëprerjen e rrathëve;
- të përcaktojë largësinë e zhvendosjes së pozicionit të matur nga ai i llogaritur;
- të hedhë saktë dhe qartë shënimet në ditarin e lundrimit;
- të pastrojë vendin dhe mjetet e punës, duke respektuar rregullat higjiëno-sanitare;
- të zbatojë rregullat e sigurisë në punë dhe mbrojtjes së mjedisit.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 4 Nxënësi përdor pajisjet e radiokomunikimit detar të zonës A1 të instaluar në anije.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të ndezë radion VHF (very high frequency) të llojit DSC (digital selective call) të instaluar në anije;
- të transmetojë me anë të radios, në frekuencën (kanalin) e përcaktuar si:
 - njoftim kapitenerisë për nisje të mjetit lundrues për gjueti;
 - njoftim kapitenerisë për dalje nga porti të mjetit lundrues;
 - raportim të zonës së parashikuar për gjueti;
 - komunikim për siguri trafiku me mjetet e tjera lundruese në lundrim të lirë dhe në situata kur është në gjueti e sipër;
 - komunikim në rastet e operacioneve SAR të kërkim

- shpëtimit;
 - anulim të një alarm të dhënë fals;
 - të hedhë shënimet e komunikimit në ditarin e lundrimit;
 - ti raportojë kapitenit për konstatimet, funksionimin e paisjeve të radios dhe mesazhe të mara nga përgjuesi automatik i frekuencës së avarisë 2182 kHz;
 - të mirëmbajë dhe përdorë radiot e dorës të emergjencës përfshirë gatishmërinë e baterive një përdorimshe;
 - të raportojë tek Kapitenit për konstatimet dhe gatishmërinë
 - të komunikojë me profesionalizëm dhe me etikë profesionale.
 - të zbatojë rregullat e sigurimit teknik, ruajtjes së mjedisit detar, higjenës dhe mbrojtjes nga zjarri;
 - të mirëmbajë vendin e punës.
- Instrumentet e vlerësimit:**
- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 5 Nxënësi kryen manovra për hedhje/marje spirance.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

Për hedhjen e spirancës

- të përzgjedhë me kujdes një vend të sigurtë nga aspektet meteorologjike, rreziqeve nën-ujore dhe trafikut detar për hedhje spirance;
- të interpretojë vlerësimin e bërë lidhur me thellësinë e ujit, gjatësinë e gadinës së spirancave për çdo bord, drejtimit të erërave, rrymave dhe mjeteve lundruese përreth;
- të informojë qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi dhe provë telegrafe sektorin të makinerisë dhe të kuvertës për hedhje spirance;
- të lëvizë telegrafën/koplunin për ulje shpejtësie ndërkohë që mjeti lundrimit afrohet në vendin për hedhje spirance;
- të japë qartë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi komandën për përgatitje të vinçit të sipirancës për hedhje;
- të vendosë telegrafën në “zero” dhe ndjekë me vëmendje lëvizjen me inerci deri në arritjen e ndalimit të inercisë;
- të përdorë telegrafën/koplunin për lëvizje të motorrit mbrapa nëse nevojitet për ndalim anije;
- të japë qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi komandën për hedhje spirance dhe ndjekja e hedhjes;
- të lëvizë telegrafën/koplunin mbrapa me ngadalë për pak sekonda dhe më pas stop deri sa gadina të shikojë para e “karikuar”;
- të japë qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi komandën për fiksimit të sigurtë të noflave bllokuese të gadinës së spirancës;
- të vendosë dukshëm për trafikun detar simbolet e anijes në spirancë;
- të komunikojë sipas rregullave të GMDSS me sallën e kontrollit të trafikut për emrin, pozicionin, arsyen e kohën e

- mundshme për qëndrim në spirancë të anijes;
- të caktojë dhe informojë me zë dhe shkrim personelin e shërbimit në spirancë;
- të caktojë roje shtesë në paisjet radionavigacionale si gps, ais, etj., për kallmim të mundshëm të spirancës.
- të kryejë kontrole periodike të pozicionit të anijes në raport me pozicionin fillestar të hedhjes së spirancës;

Për marrjen e spirancës:

- të informojë qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi sektorin e kuvertës dhe makinerisë për marje spirance;
- të japë urdhër qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi dhe telegrafë për ndezjen e motorrit kryesor gati për lëvizje;
- të japë urdhër të qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi për lirim e noflave të gadinës së spirancës;
- të japë qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi komandën për marje spirance duke e “ndihmuar” me lëvizje të motorrit në drejtim të kundërt me atë të gadinës;
- të kërkojë nga personeli që mer spirancën të informohet qartë, me zë të lartë, me mjete komunikimi dhe me gositje çange për copat e futura në pusin e gadinës;
- të japë urdhër të qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi për fiksimin e sigurtë të spirancës dhe gadinës në vinç;
- të informojë qartë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi fillimin e lëvizjes për lundrim drejt destinacionit të dhënë;
- të heqë simbolet navigacionale të qëndrimit në spirancë;
- të komunikojë sipas rregullave të GMDSS me sallën e kontrollit të trafikut për emrin dhe faktin emarjes së spirancës dhe lundrimit drejt destinacionit;
- të pastrojë vendin dhe mjetet e punës, duke respektuar rregullat higjieno-sanitare;
- të zbatojë rregullat e sigurisë në punë dhe mbrojtjes së mjedisit.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 6 Nxënësi kryen manovra për akostim në bankinë.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të informojë qartë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi sektorin e kuvertës për afrim në bankinë;
- të komunikojë qartë me lokalitë e makinerisë me zë dhe provë telegrafe për gatishmërinë për fillimin e manovrave;
- të lëvizë telegrafën/koplunin pr ulje shpejtësie deri në inerci për manovrim të anijes;
- të sigurohet për marrjen e masave për sigurinë, shëndetin dhe mbrojtjes së mjedisit;
- të sigurohet që në bankinë ka njerëz profesionistë të njohur për lidhjen e cimave nga kalunët e kalatës;
- të interpretojë rrethanat meteorologjike, kryesisht drejtimi dhe forca e erës nga vrojtimi;

- të interpretojë mënyrën e parashikuar të akostimit në raport me efektet e erës, drejtimit të afrimit të anijes, mjeteve të tjera të akostuara, në lundrim apo objekteve përreth;
- të informojë qartë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi ekuipazhin në kuvertë për mënyrën e akostimit;
- të japë qartë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi komandën për përgatitjen e cimave dhe vendosjen e gomave në bordin e parashikuar për akostim;
- të japë qartë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi komandën ekuipazhit të kuvertës/personave në kalatë për hedhje/kapje të cimave sipas planit të akostimit;
- të japë qartë, me zë të lartë, mjete komunikimi dhe telegrafë komandën lokalit të makinerisë për lëvizjen e motorrit për akostim;
- të japë qartë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi komanda për marjen e cimave dhe sigurim sipas planit të akostimit;
- të ndjekë manovrën në të gjithë aspektet e saj, në zbatim komande në kuvertë, në makineri, kontakte me mjete/objekte përreth, lëvizje të mjetit lundruar dhe efekteve të erës/detit mbi të;
- të sigurohet për lidhjen e sigurtë të cimave dhe aggregateve të përdorur të kuvertës;
- të japë saktë, me zë të lartë dhe mjete komunikimi komandën për mbarim manovre lokalit të makinerisë;
- të raportojë tel Salla e Kontrollit të Trafikut Detar për lidhjen e sigurtë në bankinë sipas rregullave të GMDSS;
- të kryejë me rend dhe siguri veprimet për dorëzimin e produkteve të zëna nga gjuetia në frigoriferin e stabilimentit mbledhës;
- të informojë qartë dhe me shkrim ekuipazhit për orarin e shërbim/pushimit gjatë qëndrimit bankinë;
- të raportojë tek Kapiteni për konstatimet dhe kryerjen e detyrave;
- të komunikojë me profesionalizëm dhe me etikë profesionale;
- të pastrojë vendin dhe mjetet e punës, duke respektuar rregullat higjieno-sanitare;
- të zbatojë rregullat e sigurisë në punë dhe mbrojtjes së mjedisit kryerjes së manovrave për akostim në bankinë.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

Udhëzime për zbatimin e modulit dhe vlerësimin e nxënësve

- Ky modul duhet të trajtohet në anije në lundrim.
- Kapiteni duhet të përdorë sa më shumë të jetë e mundur ilustrimet dhe demonstrimet konkrete të praktikave të aplikueshme të komunikimit detar, përdorimit të pajisjeve radionavigacionale të instaluar në anije për një lundrim të sigurtë dhe efikas të anijes.
- Nxënësit duhet të angazhohen sa më shumë në veprimtari konkrete, në mbështetje të përvetësimit të njohurive që trajton moduli.
- Gjithashtu ata duhet të angazhohen në përdorimin e mjeteve dhe pajisjeve që përdoren në proceset dhe detyrat para, gjatë dhe në

	<p>mbërritje nga lundrimi, përfshirë akostim/ç'akostimin, hedhje/marje spirance si dhe manovra të tjera sipas rrethanave lundrimore, korigjimin e busullës magnetike, matje këndesh me sekstant, etj.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gjatë vlerësimit të nxënësve duhet të zbatohet sa më shumë kontrolli i demonstrimit praktik të shprehive të fituara.
<p>Kushtet e domosdoshme për realizimin e modulit</p>	<p>Për realizimin si duhet të modulit është e domosdoshme të sigurohen mjediset, veglat, pajisjet dhe materialet e mëposhtme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Anije e pajisur me të gjitha mjetet dhe pajisjet e duhura të radionavigacionit të instaluar në anije për të realizuar një lundrim të sigurtë dhe eficient. - Pankarta, makete, udhëzues, katalogë, rregullore, standarte, manuale teknike etj. - Materiale të shkruara në mbështetje të trajtimit të modulit.

2. Moduli “Përdorimi i mjeteve të mbijetesës dhe shpëtimit”(IMO 1.23)“

Drejtimi: Detari

Niveli: IV i KSHK

Klasa: 13

PËRSHKRUESI I MODULIT

Titulli dhe kodi	PËRDORIMI I MJETEVE TË MBIJETESËS DHE SHPËTIMIT (IMO 1.23)	M-30-1941-23
Qëllimi i modulit	Një modul teorik e praktik që i pajis nxënësit me aftësi për të ndërmarrë veprime sipas standardit minimal të kompetencës në mjetin e mbijetesës dhe barkat e shpëtimit, <i>përrjashtuar barkat e shpejta të shpëtimit</i> , në operimin e tyre gjatë dhe mbas uljes në ujë, në operimin e motorrit, në menaxhimin e mjetit dhe të mbijetuarve mbas braktisjes së anijes, në operimin korrekt të të gjithë paisjeve lokalizuese, përfshirë paisjet e komunikimit, të sinjalizimit dhe mjetet piroteknike, në aplikimin e dhënies së ndihmës së pare për të mbijetuarit përfshirë veprime për ruajtjen e jetës së personave nën komandë.	
Kohëzgjatja e modulit	33 orë mësimore	
Niveli i parapëlqyer për praninë	Nxënësit duhet të kenë përfunduar kl.12 në një nga profilet e niv.III të KSHK, të drejtimit mësimor “Detari”. Ata duhet të jenë të aftë nga ana shëndetsore sipas kërkesave të Rregullit 1/9 të STCW ’78, i amenduar.	
Rezultatet e të nxënësve (RN) dhe procedurat e vlerësimit	RN 1 Nxënësi komandon mjetin e mbijetesës apo të shpëtimit gjatë dhe mbas lëshimit në ujë. Kriteret e vlerësimit: Nxënësi duhet të jetë i aftë: <ul style="list-style-type: none">- të japë udhëzime mbi sigurinë dhe ekspozimin e tyre;- të urdhërojë veshjen e xhaketave të shpëtimit për grupin;- të urdhërojë hipjen e dy personave në mjetin e mbijetesës para uljes në ujë;- të urdhërojë uljen e mjetit të mbijetesës në ujë me dy persona në bord;- të udhëzojë personat në mjetin e mbijetesës t’u ruajnë nga përplasjet me trupin e anijes deri në ulje;- të urdhërojë dy personat në mjetin e mbijetesës të heqin ganxhat e mekanizmit të uljes së mjetit të mbijetesës;- të urdhërojë ndezjen e motorrit të mjetit të mbijetesës dhe largimin nga anija;- të urdhërojë hedhjen në ujë nga anija të pjesës tjetër të grupit;- të urdhërojë hipjen në mjetin e mbijetesës nga grupi mbas hedhjes në ujë;- të urdhërojë veshjen e kostumit të zhytjes dhe veshjeve të mbrojtjes termike nga grupi mbas hipjes në mjetin e mbijetesës;	

- të urdhërojë lëvizje dhe manovra të mjetit të mbijetesës për mbledhjen dhe hipjen në mjet të të mbijetuarve të tjerë në ujë
- të urdhërojë lëvizje dhe manovra të mjetit të mbijetesës për mbledhjen e mjeteve të tjera të mbijetesës për qëndrim në grup;
- të kryejë komandimet/urdhërimet në kushtet e detit të trazuar;
- të urdhërojë lëvizje dhe manovra të mjeteve të mbijetesës në grup për largim në drejtimin e duhur nga anija.

Instrumentet e vlerësimit:

- Pyetje përgjigje me gojë
- Pyetje përgjigje me shkrim
- Vëzhgim me listë kontrolli

RN 2 Nxënësi operon motorrin e mjetit të mbijetesës.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

Ndezja e motorrit të mjetit të mbijetesës:

- të kryejë kontrollin për karburant, vaj lubrifikant, etj.
- të ndjekë udhëzimet e prodhuesit dhe vendosë në pozicion çelësat/levat e duhura;
- të kryejë ndezjen e motorrit dhe vendosë rregullatorin në pozicionin e punës;
- të kryejë kontrollin e presionit të vajit, ujit të ftohjes, nqs ka;
- të kryejë lëvizje para, mbrapa dhe manovra afrimi dhe largimi nga anija për jo më pak se 5 minuta në ujë;
- të fikë motorrin e mjetit të mbijetesës;
- të kryejë pastrim/zëvendësim filtrash të ajrit dhe naftës;
- të kryejë karikimin e baterive dhe nga anija dhe motorri; të interpretojë në vend funksionin e sistemeve dhe paisjeve në mjetin e mbijetesës si: fikset e zjarrit me bobola apo me ujë, sistemin e cekimit të ujit nga mjeti i mbijetesës, sistemet e ajrimit, etj.

Instrumentet e vlerësimit:

- Pyetje përgjigje me gojë
- Pyetje përgjigje me shkrim
- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 3 Nxënësi komandon mjetin e mbijetesës dhe të mbijetuarit mbas braktisjes së anijes

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

Veprimet pas largimit me mjetin e mbijetesës:

- të kryejë dhënien e ndihmës së parë,
- të pozicionojë njerëzit dhe paisjet në mjet për të ruajtur stabilitetin dhe lundrueshmërinë e mjetit,
- të japë detyrat për gjithë secilin,
- të përdorë tabletat kundra zënies së detit,

- të lidhë mjetet e mbijetesës me njëra tjetrën me cimë,
- të përgatitë EPIRB-in,
- të japë udhëzime të tjera për mbijetesën, si mbajtja e moralit, ruajtja e vëzhgimit të pandërprerë, rreziqet potenciale, racionimi dhe efektet nga konsumi i ushqimit dhe ujit, shfrytëzimi i shiut për ujë dhe detit për ushqim, dehidratimin, veprimet në rastin e shpëtimit me asistencë helikopteri, etj.;
- të urdhërojë timonierin për kurset dhe grupin për ruajtjen e rregullit dhe kryerjen e dytrave për mbijetesën.

Instrumentet e vlerësimit:

- Pyetje përgjigje me gojë
- Pyetje përgjigje me shkrim

RN 4 Nxënësi përdor pajisjet lokalizuese, të komunikimit, të sinjalizimit dhe mjetet piroteknike në mjetin e mbijetesës

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

Përdorimi i sinjaleve, paisjeve sinjalizuese dhe mjeteve piroteknike:

- të përdorë sinjalet e ndryshme të rrezikut;
- të përdorë paisjen e sinjalizimit;
- të përdorë mjete piroteknike, parashutë, zjarr dore dhe tymueset;
- të përdorë elektrik dore për sinjalizim me kodin mors;
- të përdorë pasqyrën ditore për sinjalizim;
- të përdorë bilbilin;
- të hapë dhe sigurojë velat e mjetit të mbijetesës;
- të përdorë projektoren e kërkim-shpëtimit;

Përdorimi i paisjeve të lokalizimit dhe komunikimit:

- të përdorë radion e mjetit të mbijetesës;
- të përdorë EPIRB-in për të transmetuar sinjalet e rrezikut sistemit satelitor;
- të përdorë SART-in për transmetim sinjalirreziku mjeteve lundruese në zonën e fatkeqsisë.

Instrumentet e vlerësimit:

- Pyetje përgjigje me gojë
- Pyetje përgjigje me shkrim
- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 5 Nxënësi jep ndihmën e parë të mbijetuarve në mjetin e mbijetesës në ujë.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të përdorë teknikat e rigjallërimit në kushtet e mjetit të mbijetesës;
- të përdorë teknikat për shtypje të kraharorit për rastet e arrestit kardiak;
- të përdorë teknikat e frymëdhënies gojë-më-gojë;
- të përdorë teknikat e pozicionimit të të mbijetuarit me

- probleme të pa-vetëdijes;
- të kryejë veprimet e dhënies së ndihmës së pare në raste gjakosje, frakturash, djegiesh, shoku, kontaminimit nga karburanti, zënies së morthit, goditjes nga moti i nxehtë, ftohjes së këmbëve, etj.

Instrumentet e vlerësimit:

- Pyetje përgjigje me gojë
- Pyetje përgjigje me shkrim
- Vëzhgim me listë kontrolli.

Udhëzime për zbatimin e modulit dhe vlerësimin e nxënësve

- Ky modul duhet të trajtohet në klasë, në anije dhe në pishinë.
- Aspektet teorike duhet të trajtohen të lidhura ngushtë me procedurat praktike përkatëse.
- Instruktori i praktikës, duhet të përdorë, sa më shumë të jetë e mundur, demonstrime konkrete të proceseve të përdorimit të mjeteve individuale dhe kolektive të emergjencës në anije
- Nxënësit duhet të angazhohen në veprimtari konkrete pune për kryerjen e veprimeve për përdorimin e mjeteve vetjake dhe kolektive të mbijetesës.
- Gjatë vlerësimit të nxënësve, duhet të vihet theksi te verifikimi i shkallës së arritjes së shprehive praktike, në përdorimin e mjeteve vetjake dhe kolektive të mbijetesës.

Kushtet e domosdoshme për realizimin e modulit

- Për realizimin e pjesës teorike të modulit është e domosdoshme të sigurohen mjediset, pajimet dhe materialet e mëposhtme:
 - Klasë, mjedis anijeje, pishinë.
 - Tavolinë për demonstrime me përmasa 3 m me 1 m.
 - Materiale audio-vizive apo materiale të shkruara për aspektet teorike si:
 - Një mjet lundrimi mbijetese të mbyllur me plastikë vetro-rezine afro 8 metra gjatësi, e paisur me motor të brendshëm naftë, i paisur plotësisht me të gjithë elementët e një mjeti mbijetese dhe që mund të përdoret edhe për vozitje me rrema. (mjetet e reja apo ato të revizionuara duhet të jenë edhe me veshje zjarrduruese që përmbushin kërkesat e Seksionit 6.1 të Kodit të Mjeteve Jetë-Shpëtuese (LSA Code)) me një komplet strukture të vendosjes së mjetit të mbijetesës në atë mënyrë që të mund të lëshohet në ujë.
 - Një mjet shpëtimi plastike vetro-rezine me motor të jashtëm me kompletin e strukturës për vendosje dhe lëshim në ujë të mjetit të shpëtimit;
 - Dy trape pneumatike me fryrje në kontenitorët e tyre, njëri prej të cilëve i vendosur në bazamentin ku mund të aktivizohet vetë-pluskimi nëpërmjet paisjes të lëshimit hidrostatik;
 - Një komplet të pajimeve të trapit pneumatik
 - Xhaketa shpëtimi mjaftueshëm për të gjithë nxënësit, instruktorët e të tjerë në mjetin e mbijetesës,
 - Kostume zhytje dhe kostume mbrotëse termike anti-ekspozim
-

-
- Një radio dore e modelit të miratuar për përdorim komunikimi në një mjet mbijetese;
 - Një komplet demonstrimi mjetesh piroteknike mjeti mbijetese;
 - 1 EPIRB Sinjalizues Radiofonik që Tregon Vend-ndodhjen e Avarisë (i ç'aktivizuar) që punon me frekuencë 460 MHz për demonstrime
 - Një transponder kërkim-shpëtimi (SART) që punon me frekuencë 9 GHz për demonstrime;
 - Një slingë kapje që përdoret në raste shpëtimi me helikopter;
 - Një manikin për trajnime të ri-gjallërimit;
 - Një barrelë e tipit *Neil Robertson* për përdorim në ushtrime.
-

3. Moduli “Shërbime mirëmbajtëse elektromekanike në anije”

Drejtimi: Detari
Niveli: IV i KSHK
Klasa: 13

<i>PËRSHKRUESI I MODULIT</i>		
Titulli dhe kodi	SHËRBIME MIRËMBAJTËSE ELEKTROMEKANIKE NË ANIJE	M-30-1412-20
Qëllimi i modulit	Një modul që i aftëson nxënësit për të realizuar shërbime mirëmbajtëse dhe riparuese të thjeshta, të orientuara dhe kufizuara në agregatet dhe pajisjet elektromekanike në sektorin e kuvertës dhe sektorin e makinerisë së mjetit të lundrimit.	
Kohëzgjatja e modulit	33 orë mësimore	
Niveli i parapëlqyer për praninë	Nxënësit duhet të kenë përfunduar kl.12 në një nga profilet e niv.III të KSHK, të drejtimit mësimor “Detari”.	
Rezultatet e të nxënit (RN) dhe procedurat e vlerësimit	<p>RN 1 Nxënësi kryen mirëmbajtje/riparime të thjeshta në makinerinë kryesore dhe ndihmëse të mjetit lundrues.</p> <p>Kriteret e vlerësimit:</p> <p>Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none">- të identifikojë dokumentacionin teknik përkatës;- të analizojë dokumentacionin teknik të agregatit për mirëmbajtje.- të vlerësojë dhe përcaktojë punimet për t’u kryer dhe vendit;- të marrë masat për sigurinë, shëndetin, kundra zjarrit dhe mjedisin përfshirë veshjet personale;- të rrethojë vendin e punimeve për të mos-lejuar hyrjen e të pa-punëve;- të krijojë rrugëkalimet e hyrje-daljes dhe përreth punimeve për mbikqyrje punimesh;- të përgatisë veglat dhe instrumentat përkatës për punë;- të plotësojë një formular për marjen e lejes për punime;- të informojë qartë dhe të afishojë me shkrim personelin që ndikohet nga punimet dhe në hyrje të sektorit; <p><i>Për mirëmbajtjen e testateve:</i></p> <ul style="list-style-type: none">- të realizojë zmontimin me rend dhe kujdes të testatës;- të zmerilojë mirë valvolat;- të përgatisë për montim guarnicionin e testatës;- të realizojë montimin me rend dhe kujdes të testatës komplet; <p><i>Për ndërrimin e pistonit:</i></p> <ul style="list-style-type: none">- të realizojë zmontimin me kujdes dhe rend të bijelës;- të heqë me rend dhe kujdes pistonin me bjelën jashtë;	

-
- të zmontojë me kujdes spinotin e pistonit;
 - të masë saktë tolerancën e këmishës;
 - të montojë me kujdes dhe rend bjelën bashkë me spinotin tek pistoni;
 - të vendosë me kujdes dhe rend pistonin me fashat e reja në këmishë;
 - të realizojë montimin me kujdes dhe rend të bijelës në qafën e saj;
 - të realizojë montimin me kujdes dhe rend të testatës bashkë me guarnicionet;
 - të kryerë provat përkatëse;

Për mirëmbajtjen evalvolave të ujit:

- të identifikojë valvolën e dëmtuar/difektuar;
- të gjejë një valvole të re të njejtë me valvolën e dëmtuar;
- të realizojë mbylljen mirë të saraçiskës përkatëse;
- të zmontojë me kujdes dhe rend valvolën e dëmtuar/difektuar;
- të montojë me kujdes dhe rend valvolën e re me guarnicionet;
- të hapë saraçineskën për punë;

Për ndërrimin e filtrave të vajit, naftës, ajrit:

- të gjejë filtrat e reja për zëvendësim;
- të mbyllë mirë saraçineskën përkatëse;
- të zmontojë me kujdes dhe rend filtrat ekzistues;
- të montojë me kujdes dhe rend filtrat e reja;
- të hapë saraçineskën për punë;
- të kryejë prova pa ngarkesë të motorrit pas punimeve mirëmbajtëse;
- të kontrollojë parametrat e ftohjes, presionit, gazrave, vajit, ajrit, etj;
- të kryejë prova me ngarkesë së motorrit;

Për mirëmbajtjen saraçiske të sistemit të ujit të detit:

- të mbyllë mirë sistemin e ujit që komunikon me agregatin;
- të zmontojë me kujdes saraçineskën nga vendi i montuar;
- të realizojë zomntimin në pjesë i saraçineskës vetë;
- të pastrojë dhe kepë saraçineskën dhe pjesët nga papastërtitë dhe ndryshku;
- të lyejë me bojën përkatëse saraçineskën;
- të zmerilojë “këpurdhën” në folenë e saj;
- të kryejë prova për hermetizim me pastë;
- të kryejë provën hidraulike duke e lidhur me pompën e presimit;
- të montojë me rend saraçineskën në vend;
- të hapë sistemet e ujit;

Të përgjithshme:

- të bëjë shënimet për rezultatet e punimeve të kyrera qartë dhe saktë në ditar;
- të informojë qartë dhe me zë për përfundimin dhe rezultatet e punimeve;
- të largojë pengesat rrethuese pas përfundimit të punimeve;

- të pastrojë dhe vendosë në vendin e përcaktuar të veglave dhe instrumentave të përdorura në punime;
- të komunikojë me profesionalizëm dhe etikë profesionale;
- të zbatojë rregullat e sigurimit teknik, mbrojtjes së mjedisit, mbrojtjes nga zjarri dhe pastrimit të vendit të punës në përfundim të saj.
- të mirëmbajë vendin e punës.

Instrumentat e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli

RN 2 Nxënësi kontrollon punën e agregateve dhe sistemeve për difekte dhe merr masat paraprake

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

Për sistemin e drejtimit:

- të analizojë me kujdes skemën teknike të sistemit të drejtimit;
- të kryejë me kujdes kontrollin vizual të përgjithshëm të sistemit nga ura e komandës deri në lokalin e timonit;
- të vejë në punë sistemin sipas instruksionit;
- të kontrollojë me kujdes presionin e vajit nga prova me lëvizje timoni nga njëri bord në tjetrin;
- të kontrollojë me kujdes për rrjedhje vaji gjatë gjithë sistemit nga ura e komandës deri në lokalin e timonit;
- të kontrollojë me kujdes punën e telemotorrëve të transmetimit dhe marjes;
- të heqë me kujdes sipas instruksionit ajrin e telemotorrëve;
- të kalojë sipas instruksionit nga sistemi elektro-hidraulik në atë mekanik;
- të bëjë krahasime verifikuese të pozicionit të pallës së timonit në raport me treguesit si në timoneri ashtu edhe në lokalin e timonit;
- të provojë komunikimin e rregullt me timonerinë nga lokali i timonit;

Për sistemin Zjarrfikës:

- të vendosë me kujdes një shllange zjarrfikëse në saraçineskën e saj;
- të hapë me kujdes saraçineskën për punë;
- të ndezë sipas instruksionit pompën zjarrfikëse;
- të kontrollojë me kujdes presionin e punës së pompës;
- të realizojë një kontroll të kujdesshëm të përgjithshëm të sistemit të tubacioneve për rrjedhje të mundshme;
- të raportojë tek Kapiteni gjetjet;
- të bëjë ndërhyrje mirëmbajtëse në rast konstatimi rrjedhjesh;

Për vinçin tratës së gjuetisë:

- të analizojë me kujdes skemën teknike të sistemit hidraulik;
- të realizojë një kontroll të kujdesshëm të përgjithshëm vizual të vinçit të tratës;
- të vejë në punë sipas instruksionit pompën hidraulike;
- të kontrollojë me kujdes presionin e vajit të punës së

- pompës;
- të kontrollojë me kujdes linjën e sistemit të tubacioneve për rrjedhje;
- të vejë në punë sipas instruksionit vinçin respektivisht nga xhirot më të ulta deri ato më të larta, në pozicionet para, stop dhe mbrapa, stop;
- të realizojë kontroll të kujdesshëm të linjës së sistemit të tubacioneve për rrjedhje;
- të realizojë ndërhyrje mirëmbajtëse në rast konstatimi difektsh ose rrjedhjesh;

Për kaldajën e ngrohjes:

- të analizojë me kujdes skemën teknike të sistemit;
- të realizojë një kontroll të kujdesshëm të përgjithshëm vizual i kaldajës në lokalin e makinerisë për mangësi;
- të kontrollojë me kujdes sistemin e tubacioneve të transmetimit dhe kaloriferëve të ngrohjes në hotel;
- të hapë me rend valvolat e kaloriferëve;
- të vejë në punë sipas instruksionit pompën e ujit dhe kontrollojë me kujdes presionin;
- të realizojë ndezjen e kaldajës sipas instruksionit;
- të kontrollojë me kujdes punën e termostatit;
- të nxjerë ajrin e mundshëm në kaloriferët e hotelit;
- të kontrollojë me kujdes transmetimin e nxehtësisë nëpërmjet verifikimit në çdo kalorifer dhe në indikatorin e kaldajës;
- të realizojë ndërhyrje mirëmbajtëse në rast konstatimi difektsh ose rrjedhjesh;

Për sistemin e ftohjes së dhomës frigoriferike:

- të analizojë me kujdes skemën teknike të sistemit;
- të realizojë një kontroll të përgjithshëm vizual të kompresorëve në lokalin e tyre;
- të kontrollojë me kujdes dhomën frigoriferike nga brenda, për ndriçim dhe hermetizim të dymëve;
- të bëjë provën e ziles së alarmit në rast bllokimi të njeriut në dhomën frigoriferike;
- të kontrollojë me kujdes manometrat dhe termometrat e kompresorëve dhe të dhomës frigoriferike;
- të vejë në punë sipas instruksionit kompresorët dhe kontrollojë me kujdes presionin;
- të kontrollojë ftohjen e dhomës frigoriferike nga termometrat;
- të realizojë kontrole për rrjedhje të tubacioneve;
- të raportojë tek Kapiteni gjetjet;
- të bëjë ndërhyrje mirëmbajtëse në rast konstatimi rrjedhjesh;

Të përgjithshme:

- të komunikojë me profesionalizëm dhe etikë profesionale;
- të raportojë i gjetjeve nga kontrollet;
- të zbatojë rregullat e sigurimit teknik dhe të mbrojtjes së mjedisit;
- të pastrojë vendin e punës.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 3 Nxënësi kryen saldime të thjeshta në lamiera dhe tubacione
Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të identifikojë dokumentacionin teknik përkatës;
- të analizojë dokumentacionin teknik të agregatit për mirëmbajtje.
- të vlerësojë dhe përcaktojë punimet për t'u kryer dhe vendit;
- të marrë masat për sigurinë, shëndetin, kundra zjarrit dhe mjedisin përfshirë veshjet personale;
- të rrethojë vendin e punimeve për të mos-lejuar hyrjen e të pa-punëve;
- të krijojë rrugëkalimet e hyrje-daljes dhe përreth punimeve për mbikqyrje punimesh;
- të përgatisë veglat dhe instrumentat përkatës për punë;
- të plotësojë një formular për marrjen e lejes për punime;
- të informojë qartë dhe të afishojë me shkrim personelin që ndikohet nga punimet dhe në hyrje të sektorit;

Për saldime në lamiera:

- të bëjë shënimet operative për të shtrirjes së zonës së dëmtuar për zëvendësim;
- të presë me kujdes lamierën e dëmtuar sipas shënimit;
- të presë me kujdes lamierën e re sipas përmasave të zonës së dëmtuar;
- të zmusojë mirë buzët e lamierës së re;
- të prezantojë në vend lamierën e re;
- të pikojë me saldim në pikat mbajtëse;
- të kryejë tegelin e saldimit në të gjithë perimetrin e saj;
- të pastrojë skorjet mbas saldimit me çekiç dhe furçe teli;
- të zmerilojë dhe lyejë me bojë lamierën mbas ftohjes;

Për saldime në tubacione:

- të mbyllë mirë saraçineskat komunikuese me sistemin e tubacionit të dëmtuar;
- të zmontojë me kujdes dhe rend dy flanxhat që përfshijnë zonën e tubacionit të dëmtuar;
- të përgatisë bazamentin prej hekuri me dy flanxha të tjera të ngjashme;
- të prezantojë tubacionin e dëmtuar brenda flanxhave të bazamentit;
- të fiksojë flanxhat e bazamentit me flanxhat e tubacionit të dëmtuar;
- të presë me kujdes zonën e dëmtuar/ndryshkur të tubacionit;
- të përgatisë me kujdes tubacionin e ri dhe zmusojë buzët;
- të prezantojë në vend tubacionin e ri;
- të pikojë dhe mbushë me saldim përreth në të dy pozicionet tubacionin;
- të pastrojë tubacionin nga skorjet e saldimit;
- të lyejë me bojë tubacionin mbas ftohjes;

- të zmontojë me kujdes nga bazamenti me flanxhat ku u përgatit tubacioni;
- të përgatisë guarnicionin e gomës për montimin e flanxhave;
- të montojë me kujdes pjesën e riparuar në vendin vet;
- të hapë saraçineskat dhe provojë për rrjedhje;

Të përgjithshme:

- të bëjë shënimet e sakta të punimeve të kryera dhe rezultateteve të provave në ditar;
- të informojë qartë përfundimin dhe rezultatet e punimeve;
- të lirojë pengesat rrethuese pas përfundimit të punimeve;
- të pastrojë dhe vendosë në vendin e përcaktuar të veglave dhe instrumentave;
- të komunikojë me profesionalizëm dhe etikë profesionale;
- të raportojë saktë e hidrokabureve
- të zbatojë rregullat e sigurimit teknik dhe të mbrojtjes së mjedisit
- të pastrojë vendin e punës.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli

RN 4 Nxënësi kryen shërbime mirëmbajtëse/riparuese të thjeshta të pompës së ujit të detit të sistemit sanitar të anijes

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të identifikojë dokumentacionin teknik përkatës;
- të analizojë dokumentacionin teknik të agregatit për mirëmbajtje.
- të vlerësojë dhe përcaktojë punimet për t'u kryer dhe vendit;
- të marrë masat për sigurinë, shëndetin, kundra zjarrit dhe mjedisin përfshirë veshjet personale;
- të rrethojë vendin e punimeve për të mos-lejuar hyrjen e të pa-punëve;
- të krijojë rrugëkalimet e hyrje-daljes dhe përreth punimeve për mbikqyrje punimesh;
- të përgatisë veglat dhe instrumentat përkatës për punë;
- të plotësojë një formular për marjen e lejes për punime;
- të informojë qartë dhe të afishojë me shkrim personelin që ndikohet nga punimet dhe në hyrje të sektorit;
- të mbyllë mirë saraçineskat komunikuese me sistemin;
- të zmontojë me kujdes dhe rend pompën nga vendi;
- të zmontojë me kujdes dhe rend në pjesë i saraçineskës;
- të pastrojë saraçineskën nga pa-pastërtitë dhe keqë ndryshkun me furçe teli;
- të seleksionojë (kontroll individual) me kujdes pjesët e pompës për riparim;
- të evidentojë pjesën e dëmtuar (p. sh. kushinetat);
- të heqë me kujdes dhe rend kushinetat e dëmtuara;
- të vendosë në vend me kujd dhe rend kushineta të reja;
- të grasatojë me kujdes kushinetat dhe pjesët e tjera të pompës;

- të montojë me kujdes dhe rend pjesët e pompës komplet;
- të montojë me kujd dhe rend pompën në vend me flanxhat hyrëse dhe dalëse;
- të hapë saraçineskat hyrëse dhe dalëse;
- të realizojë provat e punës së pompës me ngarkesë;
- të bëjë shënimet e sakta të punimeve të kryera dhe rezultateteve të provave në ditar;
- të informojë qartë për përfundimin dhe rezultatet e punimeve;
- të lirojë pengesat rrethuese pas përfundimit të punimeve;
- të pastrojë dhe vendosë në vendin e përcaktuar të veglave dhe instrumentave;
- të komunikojë me profesionalizëm dhe etikë profesionale;
- të zbatojë rregullat e sigurimit teknik dhe mbrojtjes së mjedisit gjatë kryerjes së shërbimeve në lokalin e makinerisë
- të pastrojë vendin e punës.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

Udhëzime për zbatimin e modulit dhe vlerësimin e nxënësve

- Ky modul duhet të trajtohet në anije në port dhe në lundrim.
- Mësuesi/Mekaniku i caktuar për mbikqyrjen e punës së nxënësit duhet të përdorë sa më shumë të jetë e mundur ilustrimet dhe demonstrimet konkrete të proceseve dhe raportimit përkatës për detyrat dhe situatat e paraqitura në lokalin e makinerisë.
- Nxënësit duhet të angazhohen sa më shumë në veprimtari konkrete, në mbështetje të përvetësimit të njohurive që trajton moduli.
- Gjithashtu ata duhet të angazhohen në përdorimin e mjeteve dhe pajisjeve që përdoren në proceset e punës në lokalin makinerisë së mjetit të lundrimit.
- Gjatë vlerësimit të nxënësve duhet të zbatohet sa më shumë kontrolli i demonstrimit praktik të shprehive të fituara.

Kushtet e domosdoshme për realizimin e modulit

- Për realizimin si duhet të modulit është e domosdoshme të sigurohen mjediset, veglat, pajisjet dhe materialet e mëposhtme:
- anije në port
 - anije në lundrim për qëllime peshkimi apo tregtare
 - mjetet e punës të disponueshme në anije.
 - pankarta, makete, udhëzues, katalogë, rregullore, standarte, manuale teknike etj.
-

4. Moduli: “Krijimi i ndërmarrjes për zënie të produkteve ujore”

Drejtimi: Detari
Niveli: IV i KSHK
Klasa: 13

<i>PERSHKRUESI I MODULIT</i>		
Titulli dhe Kodi	KRIJIMI I NDËRMARRJES PËR ZËNIE TË PRODUKTEVE UJORE	M-17-1942-23
Qëllimi i modulit	Një modul që i pajis nxënësit me aftësi për të kryer veprimet dhe hartuar dokumentet e krijimit të ndërmarrjes për zënie produktesh ujore, për të përcaktuar formën juridike të saj dhe për të rekrutuar personelin përkatës.	
Kohëzgjatja e modulit	33 orë mësimore	
Niveli i parapëlqyer për praninë	Nxënësit duhet të kenë përfunduar kl.12 në një nga profilet e niv.III të KSHK, të drejtimit mësimor “Detari”.	
Rezultatet e të nxënit (RN) dhe procedurat e vlerësimit	<p>RN 1 Nxënësi kryen studimin fillestar për krijimin e ndërmarrjes së zënies të peshkut. <i>Kriteret e vlerësimit:</i> Nxënësi duhet të jetë i aftë:</p> <ul style="list-style-type: none">- të përcaktojë llojin e veprimtarisë dhe produkteve që do të zihen dhe tregtohen.- të planifikojë sasinë e shitjeve dhe blerjeve, që do të realizojë mjete i gjuetisë;- të planifikojë shpenzimet dhe të ardhurat nga shitja.- të parashikojë kostot për njësi të produktit, qoftë e mirë ose shërbim që do të ofrohet;- të planifikojë kostot fikse të ndërmarrjes pronare/menaxhere e mjetit të gjuetisë detare, për ushtrimin e veprimtarisë;- të planifikojë shpenzimeve të tjera të ndryshueshme, në varësi të llojit të aktivitetit;- tshqyrtojë dhe marrë parasysh skemat e subvencionit për hidrokarburet artificial;- të parashikojë rezultatin ekonomik, mbi bazën e treguesve të mësipërm;- të hartojë planin e biznesit, duke përmbledhur në të të gjitha parashikimet e kryera;- të planifikojë saktë nevojat për financime, duke u mbështetur mbi planin e biznesit. <p><i>Instrumentet e vlerësimit:</i></p> <ul style="list-style-type: none">- Vëzhgim me listë kontrolli.	
	RN 2 Nxënësi përcakton formën juridike të ndërmarrjes për	

gjuetinë e peshkut në det dhe dokumentacionin bazë të saj.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të përzgjedhë formën juridike më të përshtatshme për ndërmarrjen e zënies të peshkut, sipas mundësive të financimit dhe kërkesave të pronarëve;
- të plotësojë dokumentacionin për krijimin e ndërmarrjes, sipas formës së saj juridike, duke shfrytëzuar burimet e duhura;
- të hartojë një statut dhe një akt të thjeshtë të themelimit të ndërmarrjes për zënien e peshkut;
- të përcaktojë saktë dhe qartë mënyrën se si do të bëhet derdhja e kapitalit fillestar të ndërmarrjes për zënien e peshkut;
- të përcaktojë strukturën organizative të ndërmarrjes për zënien e peshkut, sipas formës juridike të saj.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 3 Nxënësi aplikon për regjistrim dhe liçensim në organet përkatëse.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të plotësojë saktë formularët e aplikimit.
- të plotësojë të gjithë dokumentet që duhet të shoqërojnë aplikimin në qendrat e regjistrimit dhe liçensimit të biznesit
- të regjistrohet dhe liçensohet pranë organeve përkatëse, duke ndjekur afatet;
- të marrë në dorëzim çertifikatat e regjistrimit dhe liçensimit (NIPT).

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 4 Nxënësi identifikon nevojat për personel të ndërmarrjes së zënies e produkteve ujore.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të mbledhë informacion të saktë dhe të plotë nga sektorët e ndërmarrjes për nevojat për personel;
- të analizojë saktë dhe me përgjegjshmëri kërkesat e sektorëve për personel;
- të përcaktojë saktë nevojat për personel të ri, sipas sektorëve të ndërmarrjes ushqimore;
- të hartojë formularët përmbledhës për personelin e ri;
- të marrë vendimin përfundimtar për personel të ri, sipas analizës së nevojave.
- të përcaktojë dokumentet dhe kriteret e nevojshme për vendet e lira të punës, sipas standardeve të kërkuara (Kërkesë punësimi, CV, dokumente vërtetuese të aftësive profesionale dhe personale të kandidatit);

- të reklamojë, sipas standardeve, vendet e lira të punës në media.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 5 Nxënësi kryen procedurat e rekrutimit dhe punësimit të personelit në ndërmarrjen e zënies së produkteve ujore.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të pranojë dosjet e kandidatëve, sipas afatit kohor;
- të analizojë dosjet e kandidatëve për vendet e lira të punës;
- të seleksionojë dosjet e kandidatëve, sipas kriterëve;
- të hartojë kriteret e vlerësimit për kandidatët, sipas vendit të kërkuar të punës;
- të përgatisë intervista për kandidatët, duke saktësuar kriteret;
- të realizojë me profesionalizëm intervistat me kandidatët;
- të marrë vendimet për përzgjedhjen e kandidatëve, sipas vlerësimit objektiv të dokumenteve e intervistave të tyre;
- të informojë rezultatet e përzgjedhjes së personelit sektorëve përkatës;
- të hartojë kontratën e saktë të punës, duke u bazuar në legjislacionin dhe kodin e punës;
- të nënshkruajë kontratën e punës ndërmjet palëve;
- të regjistrojë personelin e ri në regjistrin themeltar të ndërmarrjes;
- të regjistrojë personelin e ri në zyrën e punës, sigurimet shoqërore dhe institutin e sigurimeve shëndetësore, duke e pajisur me librezat përkatëse;
- të regjistrojë personelin e ri në librin e pagave dhe shpërblimeve.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.
- Kontrolli i dosjes personale e nxënësit.

Udhëzime për zbatimin e modulit dhe për vlerësimin e nxënësve.

- Ky modul duhet të trajtohet kryesisht në mjediset e firmës ushtrimore ku Qendra Shqiptare e Firmave Ushtrimore (ALCT) do të luajë rolin e “shtetit”.
- Mësuesi i praktikës duhet të përdorë sa më shumë të jetë e mundur ilustrime dhe demonstrime konkrete të proceseve për studimin fillestar për krijimin e ndërmarrjes për zënieën e produkteve ujore, për përcaktimin e formës juridike dhe dokumentacionit bazë të saj, për identifikimin e nevojave për personel, rekrutimin e punësimit e tij, të dokumenteve dhe formularëve të marrë nga praktika e ndërmarrjeve ekonomike;
- Nxënësit duhet të angazhohen në veprimtari konkrete pune për studimin fillestar për krijimin e ndërmarrjes, për përcaktimin e formës juridike dhe dokumentacionit bazë të saj, për identifikimin e nevojave për personel, rekrutimin e punësimit e tij, për kryerjen e llogaritjeve ekonomike, regjistrimet dhe

mbylljen vjetore, për ndërtimin e pasqyrave financiare të veprimtarisë ekonomike të ndërmarrjes.

- Mësuesi i praktikës duhet të mbikqyrë respektimin e rregullave të sigurimit teknik, të mbrojtjes së mjedisit dhe mirëmbajtjes së mjeteve dhe pajisjeve të punës.
- Gjatë vlerësimit të nxënësve, duhet të vihet theksi te verifikimi i shkallës së arritjes së shprehive praktike, për studimin fillestar për krijimin e ndërmarrjes, për përcaktimin e formës juridike dhe dokumentacionit bazë të saj, për identifikimin e nevojave për personel, si dhe rekrutimin e punësimit të tij, për kryerjen e llogaritjeve ekonomike, regjistrimet dhe mbylljen vjetore, për ndërtimin e pasqyrave financiare të veprimtarisë ekonomike të ndërmarrjes.
- Gjatë vlerësimit të nxënësve, duhet të vihet theksi te verifikimi i shkallës së arritjes së shprehive praktike, për realizimin e procedurave për krijimin, organizimin e ndërmarrjes, për kryerjen e llogaritjeve ekonomike, regjistrimeve dhe mbylljen vjetore, për ndërtimin e pasqyrave financiare të veprimtarisë ekonomike të ndërmarrjes së zënies së produkteve ujore.

Kushtet e domosdoshme për realizimin e modulit

Për realizimin si duhet të modulit është e domosdoshme të sigurohen mjediset, pajisjet, dhe materialet e mëposhtme:

- mjetet dhe pajisjet e punës, për krijimin e organizimit e nd/jes;
 - mjete kancelarie, kompjuter ne lidhje me internetin.
 - program kompjuterik për menaxhimin e aktivitetit në ndërmarrje për zënien e peshkut.
 - modele statutesh, aktesh themelimi, planesh biznesi, dosjesh aplikimi në qendrat për regjistrim dhe liçensim, të marra nga ndërmarrje konkrete, për krijimin dhe organizimin e ndërmarrjes;
 - formularë regjistrimi dhe liçensimi;
 - pasqyra dhe deklarata për numrin e të punësuarve, kontrata me sigurimet shoqërore e shëndësore, deklarata të parashikimit të fitimit etj;
 - dokumente të ndryshme financiare, model nga ndërmarrjet reale dhe të përgatitura nga mësuesi;
 - mjete kancelarie, kompjuter ne lidhje me internetin;
 - formularë, pasqyra financiare, libra financiarë të detyrueshëm, të marra nga praktika ose përpunuar në modulet e mëparshme;
 - materiale të ndryshme informative të marra nga Qendra Shqiptare e Firmave Ushtrimore (ALCT).
-

5. Moduli “Promocioni dhe shitblerja e produkteve ujore”

Drejtimi: Detari
Niveli: IV të KSHK
Klasa: 13

PERSHKRUESI I MODULIT

Titulli dhe Kodi	PROMOCIONI DHE SHITBLERJA E PRODUKTEVE UJORE	M-17-1943-23
Qëllimi i modulit	Një modul, që i pajis nxënësit me aftësi praktike për të kryer politikën e produktit të saj, të promocionit të imazhit të ndërmarrjes dhe, aplikime për pjesëmarrje në panaire, hartimin e materialeve promovuese, përfshirë procedurën e shitblerjes, në kushtet e një tregu edhe ndërkombëtar dhe konkurrues, si dhe për të dokumentuar dhe regjistruar blerjet dhe shitjet.	
Kohëzgjatja e modulit	30 orë mësimore	
Niveli i parapëlqyer për praninë	Nxënësit duhet të kenë përfunduar kl.12 në një nga profilet e niv.III të KSHK, të drejtimit mësimor “Detari”.	
Rezultatet e të nxënësit (RN) dhe procedurat e vlerësimit	RN 1 Nxënësi analizon furnitorët potencialë në fushën e biznesit dhe vendos marrëdhënie me ta. Kriteret e vlerësimit: Nxënësi duhet të jetë i aftë: <ul style="list-style-type: none">- të kërkojë me kujdes informacione për furnitorë vendas;- të kërkojë, në mënyrë të orientuar nga qëllimi, informacione për furnitorë në tregun ndërkombëtar duke përdorur internetin;- të identifikojë furnitorët potencialë, me të njëjtin objekt veprimtarie me ndërmarrjen dhe të hartojë lista përmbledhëse me informacione të qarta dhe të plota të furnitorëve potencialë të identifikuar;- të shqyrtojë produktet e furnitorëve potencialë, për periudhat e kaluara, duke identifikuar qartë furnitorët aktualë;- të hartojë statistika të sakta dhe të plota përmbledhëse me informacione për furnitorët aktuale, mbi bazën e veprimeve dhe vëllimit të shitjeve të realizuar me ta.- të identifikojë saktë blerjet, të cilat do të kryhen pranë furnitorëve (firmave) korrespondentë;- të vendosë marrëdhënie të qarta dhe korrekte me furnitorët korrespondente, duke kërkuar oferta nga furnitorët me lista çmimesh për produkte.- të përgatisë porositë përkatëse për produktet që do të blihen, në bazë të nevojave për blerje, duke llogaritur sipas llojeve, sasi të produkteve që do të blihen pranë firmave	

korrespondente, për të plotësuar nevojat e shitjeve në markatën e peshkut.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 2 Nxënësi identifikon nevojat dhe furnitorët për blerje për personelin.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të hartojë saktë formularët e nevojave për blerje për personelin, ku të parashikohet detajimi i kërkesave të kryera;
- të komunikojë me personelin e ndërmarrjes, për deklarimin e nevojave të tyre për blerje;
- të shpërndajë formularët personelit;
- të plotësojë saktë formularin, sipas nevojave për blerje;
- të mbledhë formularët e plotësuar me nevojat e personelit për blerje;
- të hartojë formularin përmbledhës me informacionin e marrë;
- të përcjellë në kohë formularin përmbledhës për porositjen e blerjeve për personel.
- të përpunojë saktë nevojat e personelit për blerje, sipas kërkesave të bëra;
- të shqyrtojë kartelat e furnitorëve aktualë të blerjeve për personelin, duke identifikuar qartë furnitorët potencialë, nga mund të kryhen blerjet;
- të kërkojë informacione në treg për furnitorë të rinj potencialë, nëpërmjet materialeve në internet;
- të identifikojë saktë furnitorë potencialë vendas dhe të huaj, të cilët mund të plotësojnë nevojat e personelit dhe karakteristikat e produktit të tyre.

RN 3 Nxënësi kryen blerjet dhe regjistrimin e tyre për biznesin dhe personelin

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të përcaktojë nevojat për blerje për biznesin dhe personelin, duke kontrolluar gjendjen e produkteve në magazinë;
- të hartojë urdhra të saktë blerjeje
- të kërkojë oferta nga furnitorët që tregtojnë produktet e kërkuara;
- të marrë ofertat për blerje nga furnitorët;
- të regjistrojë saktë ofertat e marra nga furnitorët;
- të plotësojë saktë formularin e krahasimit të ofertave të mara
- të krahasojë ofertat e marra, në bazë të llogaritjeve;
- të përzgjedhë ofertën më të mirë;
- të kryejë saktë porosinë për blerje;
- të regjistrojë saktë porosinë për blerje në regjistrin e porosive të kryera;

- të plotësojë saktë dëftesën e lëvrimit dhe faturën e produkteve të blera për personelin dhe veprimtarinë e biznesit;
- të kontrollojë përputhshmërinë e porosisë së blerjes me dëftesën e lëvrimit dhe faturën përkatëse;
- të përcjellë në kohë dokumentet e blerjeve në zyrën e kontabilitetit;
- të reklamojë në kohën e duhur produktet që nuk përputhen me kontratat ose janë të dëmtuara;
- të kryejë saktë regjistrimet e blerjeve në kartelat e furnitorëve;
- të regjistrojë blerjet për veprimtarinë e biznesit në kartelat e magazinës.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 4 Nxënësi analizon klientët potencialë në fushën e biznesit.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të kërkojë me kujdes informacione për klientë vendas;
- të kërkojë, në mënyrë të orientuar nga qëllimi, informacione për klientë në tregun ndërkombëtar, duke përdorur internetin;
- të identifikojë klientët potencialë, me objekt veprimtarie konsumin e produkteve ujore;
- të hartojë lista përmbledhëse me informacione të qarta dhe të plota të klientëve potencialë të identifikuar;
- të shqyrtojë kartelat e klientëve potencialë, për periudhat e kaluara, duke identifikuar qartë klientët aktualë;
- të hartojë statistika të sakta dhe të plota përmbledhëse me informacione për klientët aktuale, mbi bazën e veprimeve dhe vëllimit të shitjeve të realizuar me ta.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 5 Nxënësi nxit marrëdhëniet me klientët potencialë dhe aktualë

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të përgatisë, në bashkëpunim me sektorin e marketingut materialet informative që u dërgohen klientëve;
- të reklamojë, nëpërmjet internetit, materialet informative të ndërmarrjes për vendosjen e marrëdhënieve të biznesit me klientët;
- të përpunojë saktë informacionet e marra nga klientët e kontaktuar, që kanë shfaqur interes;
- të hartojë lista të plota të klientëve me të cilët parashikohet të vazhdohen marrëdhëniet e biznesit;
- të dërgojë informacione të plota klientëve mbi listën e çmimeve dhe katalogëve;
- të dërgojë oferta të veçanta, për ulje çmimi, kushte të veçanta lëvrimi e pagese, dhurata, etj;

- të dërgojë anketime për kërkesa të veçanta të klientëve;
- të hartojë planin e detajuar të përmbushjes së kërkesave të klientëve.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 6 Nxënësi kryen shitjet dhe regjistrimet përkatëse.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të hartojë kontratat e shitblerjes, mbi bazë e elementëve ligjorë;
- të përpunojë kërkesat e klientëve;
- të regjistrojë saktë porositë e mbërritura nga klientët;
- të kontrollojë gjendjen e produkteve sipas cilësisë dhe sasisë së tyre;
- të dërgojë njoftimet sektorit të blerjeve, për plotësimin e gjendjes së produkteve, në rast se ato nuk disponohen;
- të hartojë saktë dëftesat e lëvrimin dhe fletëdaljet e produkteve për t'u shitur;
- të hartojë saktë faturat e shitjes së produkteve;
- të regjistrojë, saktë, ekzekutimin e porosive të klientëve;
- të plotësojë kartelat individuale të klientëve;
- të regjistrojë saktë pakësimin e gjendjes së produkteve të shitura në kartelat e magazinës/frigoriferit;
- të dërgojë, brenda afateve, në zyrën e kontabilitetit dokumentet e shitjes për ndjekjen e arkëtimeve.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 7 Nxënësi kryen blerje dhe shitje për biznesin dhe personelin në *web-shop*.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të kërkojë informacion për firmat në *web-shop*, për nevojat për blerje të ndërmarrjes, të orientuara sipas produkteve të kërkuara për blerje;;
- të identifikojë saktë produktet që do të porositen,
- të krahasojë ofertat dhe kushtet e lëvrimin e të pagesës së tyre;
- të përzgjedhë saktë ofertën më të mirë;
- të kryejë saktë porosinë për produktet që do të blihen;
- të kryejë ruajtjen elektronike dhe printimin e porosisë së kryer;
- të regjistrojë saktë porosinë në regjistrin e porosive të kryera;
- të përcjellë në kohë porosinë për blerje, për përdorime të mëtejshme, duke zbatuar të njëjtën procedurë me atë të blerjeve të tjera.
- të kontrollojë rubrikën e porosive në faqen e Web-shop, duke idetifikuar saktë porositë e reja që duhet të

- përpunohen;
- të përpunojë dhe të regjistrojë saktë porosinë e reja në regjistrin e tyre, duke ndjekur të njëjtën procedurë me atë të shitjeve në forma të tjera;
- të dërgojë në formë elektronike konfirmimin për marrjen e porosisë;
- të ruajë porosinë në formën e përshtatshme elektronike, për t'a përdorur për qëllime të mëtejshme.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 8 Nxënësi realizon politikën e produktit të ndërmarrjes së zënies së peshkut.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të parashikojë produktet që do të shiten nga ndërmarrja e zënies së peshkut, pas studimit të saktë dhe të kujdesshëm të tregut;
- të parashikojë produkteve të reja, që ndërmarrja e zënies së peshkut do hedhë në treg, në bazë të studimit të tregut;
- të parashikojë kostot e produkteve të reja;
- të kryejë llogaritje parashikuese të çmimeve për produktet e reja;
- të kryejë llogaritje të efektivitetit të produkteve të reja dhe të ndikimit të tyre në performancën e ndërmarrjes e zënies së peshkut;
- të marrë vendim të argumentuar për përfshirjen, ose jo në asortiment të produkteve të reja, të marra në studim.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 9 Nxënësi realizon reklamën e ndërmarrjes së zënies së peshkut dhe të produkteve ujore.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të përcaktojë drejt grupin e synuar, në varësi të tregut të ndërmarrjes së zënies së peshkut;
- të ideojë imazhin e ndërmarrjes dhe produktit, për të përcjellë mesazhin e duhur tek klientët;
- të krijojë logon e ndërmarrjes, në përshtatje me objektin e veprimtarisë dhe imazhin e konceptuar, duke përdorur teknika të ndryshme të animacionit në PC;
- të formulojë sloganin e ndërmarrjes së zënies së peshkut, në përputhje me imazhin e konceptuar;
- të hartojë një plan të qartë dhe të detajuar të masave, për promovimin e ndërmarrjes së zënies së peshkut;
- të hartojë formularë dhe dokumente me logon dhe ngjyrat e ndërmarrjes/produktit, për t'u përdorur gjatë veprimtarisë së ndërmarrjes;
- të përzgjedhë njërën nga teknikat e reklamimit, në

- përputhje me segmentimin e detajuar të tregut, për formulimin saktë të mesazhit të reklamës;
- të realizojë fletëpalosje, katalogë dhe materiale të tjera të shkruara për të promovuar ndërmarrjen dhe produktin, duke përdorur teknika të ndryshme të animacionit në PC;
- të kontribuojë në formulimin e sloganit të fushatës së reklamës;
- të prezantojë, sipas rregullave, reklamën e krijuar.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 10 Nxënësi kryen veprime përgatitore për pjesëmarrjen në panair

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të hartojë kërkesën për pjesëmarrje në panair
- të dërgojë kërkesën tek organizatorët e panairit, të shoqëruar me informacionet e kërkuara për ndërmarrjen e zënies së peshkut;
- të hartojë sloganin me të cilin “firma” do të paraqitet në panair.
- të hartojë kontratat e shitblerjes që do të përdoren në panair;
- të hartojë pasqyrat e shpenzimeve sipas llojeve të tyre;
- të hartojë listën e materialeve të nevojshme për realizimin e pjesëmarrjes në panair;
- të ndajë detyrat dhe përgjegjësitë, duke përcaktuar afatet kohore të realizimit të tyre;
- të aplikojë për ndërmarrjen, si pjesëmarrëse në panair duke dërguar informacionet e duhura, që kërkohen nga organizatorët e panairit;
- të marrë njoftimin për pjesëmarrje në panair, së bashku me informacionin e vendodhjes së stendës së firmës, orarin e panairit, dokumentacionin e sigurimit të tij, listën e firmave pjesëmarrëse në panair;
- të kryejë studime në bazë të statistikave lidhur me shitjet dhe blerjet e realizuara në panairin e kaluar;
- të kontrollojë gjendjen e llogarisë rrjedhëse të “firmës” dhe personelit.
- të printojë dëftesat e lëvrimin dhe faturat për shitje, pasi i ka përgatitur ato;
- të hartojë planin e ndërtimit të stendës së panairit;
- të përgatisë prezantimet elektronike ose reklamat filmike për panair;
- të sigurojë veshjet e nxënësve për panairin, në përshtatje me identitetin e ndërmarrjes ushqimore dhe produktit;
- të përpunojë materiale të shkruara informative (katalogë, fletëpalosje, oferta speciale për panair, kartvizita, etj)
- të printojë materialet informative të përpunuara për panair;
- të përcaktojë personat përgjegjës dhe detyrat e tyre gjatë

- panairit;
- të planifikojë bisedat e shitjes për panair.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 11 Nxënësi kryen veprime gjatë panairit.

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të regjistrojë ndërmarrjen në zyrën e informacionit të panairit
- të firmosë rregulloren e panairit;
- të marrë në dorëzim materialet e porositura tek organizatorët e panairit;
- të marrë në dorëzim kartat e kreditit për blerje me para në dorë;
- të ndërtojë stendën, sipas detyrave të paracaktuara;
- të vendosë materialet reklamuese në stendë;
- të përgatisë tavolinën e prezantimit, gjatë punës në panair;
- të mirëmbajë mjedisin e stendës gjatë panairit;
- të promovojë ndërmarrjen dhe aktivitetin e saj në stendë, nëpërmjet materialeve materialeve të shkruara informative dhe prezantimeve elektronike.
- të promovojë ndërmarrjen ushqimore dhe aktivitetin e saj në sallën e panairit, nëpërmjet bisedave për shitje, reklamimit dhe dhuratave për pjesëmarrësit;
- të lidhë kontrata për blerje dhe shitje për peridha të ardhshme;
- të kryejë blerje për ndërmarrjen dhe personelin me pagesë të mëvonshme dhe karta krediti;
- të kryejë shitjet për personelin dhe vizitorët me arkëtim të mëvonshëm e karta krediti, duke hartuar DL (dëftesa lëvrimi) dhe faturat përkatëse;
- të plotësojë formularin përmbledhës të shitjeve të realizuara në panair;
- të dorëzojë formularin e shitjeve në bankën e firmave.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

RN 12 Nxënësi kryen veprime pas panairit

Kriteret e vlerësimit:

Nxënësi duhet të jetë i aftë:

- të regjistrojë saktë blerjet dhe shitjet në librat kontabël përkatës;
- të regjistrojë hyrjet dhe daljet e produkteve në kartelat e magazinës;
- të kryejë porositë eventuale të firmës korrespondente për kryerjen e blerjeve;
- të kryejë procedurat e marrjes në dorëzim dhe dokumentimit të mallrave të porositura;
- të hartojë saktë UXH për blerjet e mëvonshme

- të regjistrojë arkëtimet për shitjet me karta krediti në librat kontabël përkatës;
- të regjistrojë arkëtimet eventuale për shitjet me arkëtim të mëvonshëm në librat kontabël përkatës;
- të llogarisë rezultatin e veprimeve të kryera gjatë panairit;
- të hartojë saktë statistikat, lidhur me shitjet e panairit;
- të analizojë shitjet në panair, krahasuar me shitjet e realizuara në panairët pararendës.

Instrumentet e vlerësimit:

- Vëzhgim me listë kontrolli.

Udhëzime për zbatimin e modulit dhe për vlerësimin e nxënësve.

- Ky modul duhet të trajtohet në mjediset e firmave ushtrimore.
- Trajtimi i këtij moduli duhet të shtrihet gjatë gjithë vitit shkollor. Ai duhet të zhvillohet paralelisht me module të tjera.
- Mësuesi i praktikës duhet të përdorë sa më shumë të jetë e mundur demonstrimet e dokumenteve dhe formularëve të marrë nga praktika e ndërmarrjeve ekonomike, materiale filmike të panairove të ndërmarrjeve ose të panairove të viteve të kaluara.
- Mësuesi i praktikës duhet të nxisë aftësitë krijuese të nxënësve duke i nxitur për përdorimin e burimeve të ndryshme të informimit, për një bashkëpunim sa më të mirë me njëri-tjetrin, për realizimin e promocionit të imazhit të ndërmarrjes dhe reklamës së produktit
- Mësuesi i praktikës mund të organizojë vizita në panairove të ndërmarrjeve reale, si një përvojë që u vjen në ndihmë nxënësve.
- Mësuesi i praktikës duhet të mbikqyrë respektimin e rregullave të mbrojtjes së mjedisit dhe mirëmbajtjes së mjeteve dhe pajisjeve të firmës ushtrimore.
- Nxënësit duhet të angazhohen në veprimtari konkrete pune për të kërkuar informacione në treg, krahasuar oferta, kryer dhe regjistruar porosi, kryer blerjet, dokumentimin dhe regjistrimet përkatëse të tyre, për analizimin e klientëve potencialë, nxitjen e mardhënieve me ta, sigurimin e klientëve të rinj, hartimin e kontratave të shitblerjes, kryerjen e shitjeve të drejtpërdrejta dhe në Web-shop, si dhe dokumentimin e regjistrimit të këtyre shitjeve, në përgatitjen e standave, të materialeve të shkruara, të reklamës dhe promocionit, për kryejen e veprimeve dhe bisedave të shitjes në panair si dhe veprimeve të nevojshme pas panairit.
- Gjatë vlerësimit të nxënësve duhet të vihet theksi te verifikimi i shkallës së arritjes së shprehive praktike për realizimin e politikës së produktit, reklamës për ndërmarrjen dhe produktin, si dhe përgatitjen dhe prezantimin në panair, punën për të kërkuar informacione në treg, krahasuar oferta, kryer dhe regjistruar porosi, kryer blerjet, dokumentimin dhe regjistrimet përkatëse të tyre, analizimin e klientëve potencialë, nxitjen e mardhënieve me ta, hartimin e kontratave të shitblerjes, kryerjen e shitjeve të drejtpërdrejta dhe në Web-shop, përgatitjen dhe paraqitja në panairove si dhe dokumentimin e regjistrimit të këtyre shitjeve. Përgatitja për panair planifikohet

dhe realizohet nga e gjithë klasa.

**Kushtet e
e domosdoshme për
realizimin e modurit**

Për realizimin si duhet të modulit është e domosdoshme të sigurohen mjediset, pajisjet dhe materialet e mëposhtme:

- mjediset e firmave ushtrimore,
 - materiale kancelarie,
 - fletëpalosje dhe materiale të ndryshme reklame të marra në ndërmarrje të ndryshme;
 - statistika të panairëve të mëparshme të përpunuara nga nxënës të viteve të kaluara;
 - materiale të ndryshme audiovizuale, foto, filma që ilustrojnë paraqitje në panairë të mëparshme, dokumente të ndryshme korrespondence model nga ndërmarrjet reale dhe të përgatitura nga mësuesi,
 - dëftesa lëvrimi, formularë, fatura, regjistra të blerjeve të marra nga praktika ose përpunuar në modulet e mëparshme,
 - kompjuter,
 - materiale të ndryshme informative të marra nga tregu i sektorit.
 - kompjuter i lidhur me internetin dhe me programe të ndryshme animimi dhe të përpunimeve grafike;
-